

Onsdagen den 16 januari

Kl. 10.00

---

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

§ 1 Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1979/80:202 och 203 till konstitutionsutskottet

1979/80:204–207 till skatteutskottet

1979/80:208 till kulturutskottet

1979/80:209–211 till trafikutskottet

1979/80:212–215 till jordbruksutskottet

1979/80:216 och 217 till näringsutskottet

1979/80:218 och 219 till arbetsmarknadsutskottet

1979/80:220 till jordbruksutskottet

1979/80:221 till lagutskottet

§ 2 Folkomröstning i kärnkraftsfrågan

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1979/80:26 med anledning av propositionen 1979/80:75 om folkomröstning i kärnkraftsfrågan jämte motion.

I propositionen 1979/80:75 (industridepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen

dels att

1. anta ett i propositionen framlagt förslag till lag om folkomröstning i kärnkraftsfrågan,

dels att

2. godkänna att det i statsbudgeten för budgetåret 1979/80 under andra huvudtiteln uppförda förslagsanslaget Vissa kostnader i anledning av allmänna val fick användas för att bestrida kostnader för folkomröstningen i kärnkraftsfrågan i enlighet med vad föredragande statsrådet förordat.

3. till Kampanjkostnader m. m. för folkomröstning i kärnkraftsfrågan på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 under fjortonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 36 500 000 kr.

Enligt förslaget till lag om folkomröstning i kärnkraftsfrågan skulle folkomröstningen äga rum den 23 mars 1980. Lagförslaget behandlade i övrigt frågeställningen vid folkomröstningen och vissa valtekniska frågor i samband med denna.

De röstberättigade fick enligt den nu föreslagna lagen välja mellan tre förslag, av vilka två med olika motivering angav tolv kärnkraftsreaktorer som maximum för kärnkraftsutbyggnaden i Sverige, medan det tredje satte maximum vid de sex reaktorer som nu var i drift och krävde avveckling av

Onsdagen den
16 januari 1980

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

dessa inom en bestämd tidrymd, nämligen högst tio år.

Förslagen rörande anslag i samband med folkomröstningen avsåg dels kampanjkostnader m. m., beräknade till 36,5 milj. kr., dels kostnader för särskild information till invandrare och för själva omröstningen, beräknade till ca 36.7 milj. kr.

I detta sammanhang hade behandlats en med anledning av propositionen väckt motion 1979/80:138 av Börje Hörnlund (c), vari hemställts att riksdagen i anledning av propositionen 1979/80:75 om folkomröstning i kärnkraftsfrågan beslutade att offentliga förhör med ansvariga för energiförsörjningen i stort, ansvariga för kärnkraftsutbyggnaden, representanter för såväl de i motionen berörda utredningarna som andra aktuella utredningar samt svenska och utländska vetenskapsmän inom energiområdet skulle anordnas i enlighet med de riktlinjer som angetts i motionen.

Utskottet hemställde

1. beträffande lagförslaget att riksdagen med anledning av propositionen 1979/80:75 mom. 1 skulle anta det i propositionen framlagda förslaget till lag om folkomröstning i kärnkraftsfrågan, dock med ändrad lydelse av 5 § enligt utskottets förslag.

2. beträffande anslag att riksdagen med anledning av propositionen 1979/80:75 mom. 2 och 3 till Kostnader för folkomröstning i kärnkraftsfrågan på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1979/80 under fjortonde huvudtiteln skulle anvisa ett förslagsanslag av 73 000 000 kr.,

3. beträffande offentliga förhör att riksdagen skulle avslå motionen 1979/80:138.

Reservation hade avgivits *beträffande offentliga förhör* av Johan Olsson, Birgitta Hambraeus och Bengt Sjönell (alla c) som ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1979/80:138 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande *beträffande rösträtt vid folkomröstningen* av Erik Hovhammar, Margaretha af Ugglas och Lennart Blom (alla m).

BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! Under 1950-talet beslöt riksdagen i stor enighet att välja kärnkraftsvägen. Det har visat sig att det var ett misstag som alla partier måste bära ansvar för.

Statens vattenfallsverk valde t. ex. bort torvkraften, som redan då var färdigprojekterad till bara 0,3 öre/kWh större kostnad än oljekraft. Beslutsfattarna på olika nivåer valde bort bränsleutredningens energikvalitetstänkande och förslag på värmepumpar, vindkraft och mottryck, teknik som redan då var tillräckligt utvecklad för att kunna börja producera i stor

Onsdagen den
16 januari 1980

---

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

skala. Man valde kärnkraftsvägen och propagerade ymnigt för direktverkande elvärme i våra bostäder.

Kärnkraften var en teknisk och ekonomisk storsatsning av sällan skådat mått. Sverige fick världens ambitiösaste kärnkraftsprogram. Det bars fram av en våldsam teknologisk världsoptimism. Elproducenternas revirkamp tog fart mot bränsleintressena och industrins och kommunernas vilja att själva ordna sin energiförsörjning. Kärnkraftsintressena blandades med militärens önsketänkande.

Ända in på 1970-talet fortsatte den okritiska kärnkraftsoptimismen. Energikommittén räknade 1970 med ett pris på el från kärnkraft på 1,3 öre/kWh mot slutet av 1970-talet och att dessa priser skulle sjunka ner mot 0,5 öre/kWh under 1980-talet, när reaktorerna hade blivit mycket stora. Samma personer som i den utredningen talade om att värma upp städer under plastkupoler med flera kilometers diameter sitter fortfarande i ledande positioner i statens vattenfallsverk och anses fortfarande trovärdiga i statliga utredningar.

Samma optimism präglade säkerhetsfrågorna på 1950- och 1960-talen. Man var visserligen medveten om att vi skapar enorma mängder av oerhört farligt radioaktivt material, och man satsade kraftigt på strålskydd. Men man lugnade falskeligen beslutsfattare med att alla problem var lösta eller på snar väg att lösas. Risken med kärnkraft var, sade man, mindre än risken att träffas av en meteor. Vi har alla blivit förda bakom ljuset!

Kärnkraften har blivit en stor besvikelse. I stället för ett kilowattimpris på 0,5 öre räknar man nu med 15–20 öre/kWh för 1980-talet. Över hela världen avbeställs kärnkraftverk, och över hela världen växer motståndsrörelsen mot kärnkraften. Säkerhetsfrågornas unika storleksordning börjar gå upp för allt fler.

Statens strålskyddsinstitut säger i utredningen Effektivare beredskap att vi måste räkna med en Harrisburgsituation, om vi har ett tolvreaktorsprogram i gång i 25 år. Det innebär alltså en situation när vi inte vet om vi måste evakuera områden upp till en radie av åtta mil från ett kärnkraftverk. Det kan gälla Malmö, Köpenhamn, Göteborg, Kalmar, Uppsala, Gävle eller Stockholms norra förorter. Ett radioaktivt moln kan förorena marken på tusentals kvadratkilometer och göra att stora områden måste ödeläggas för decennier. Detta säger statens strålskyddsinstitut i sin senaste utredning.

Kärnkraften skapar ett livsfarligt avfall, det är alla överens om. De ansvariga anser att man inte skall oskadliggöra detta avfall i vår generation utan lämna över det till barn och barnbarn att vakta i årtusenden.

Kärnkraftssamhället gör oss beroende av en handfull experter för vår försörjning – samma personer som lurat oss att välja kärnkraften, med förespeglningar som visat sig vara falska.

Alla partier var alltså med och bestämde sig för kärnkraften under 1950- och 1960-talen. Socialdemokraterna blev naturligen i egenskap av regeringsparti hårdast bundna till den miljardsatsning som sattes i gång.

Stora industriintressen har fixerats till kärnkraften. Det hjälper inte att det nu visat sig att de teknologiska och ekonomiska experterna räknat totalt fel,

Onsdagen den
16 januari 1980

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

både när det gäller priser och när det gäller säkerhetsrisker. Det hjälper inte att det blir allt klarare att det är såväl billigare som tryggare och bättre för bytesbalansen och ger intressanta jobb för fler om man använder energin effektivare och klokare och tar till vara våra inhemska förnybara resurser. Trots allt förnuft har man känslomässigt och prestigemässigt blivit så fixerad vid kärnkraften, både från delar av näringslivet och byråkratin och från partierna, att man kämpar frenetiskt för att få fortsätta den ödesdigra marschen in i atomsamhället.

Ännu svarar världens ambitiösaste kärnkraftssatsning – nämligen den vi har i Sverige – bara för knappt 5 % av vår energiförsörjning. Någon större oljebesparing ger den inte i jämförelse t. ex. med vad bättre energihushållning i industrin skulle ge.

Centern tog initiativet i den här kammaren till en omprövning av kärnkraften 1972 och 1973.

Sedan regeringen Fäldin tillträdde 1976 har kärnkraftsanvändningen bromsats i Sverige. I stället för att som planerats ha tio aggregat i drift har vi i dag sex. Men med en minoritet i riksdagen har inte centern kunnat stoppa kärnkraften, även om investeringarna bromsats. Det har visat sig omöjligt att i den byråkratiska apparaten och utredningsväsendet få fram det beslutsunderlag som naturligt länkar in vår energiförsörjning mot hushållning och de förnybara energikällorna som håller för framtiden. Det tycks finnas alltför mycket prestige och annan läsning till kärnkraften.

Centern har nu som en sista utväg vädjat direkt till folket att i en folkomröstning ta ställning till kärnkraftens framtid: Vill ni att vi skall fortsätta investera ytterligare 15 miljarder kronor i denna livsfarliga energikälla och binda oss allt hårdare till kärnkraften? Eller vill ni att vi skall besluta oss nu för att avbryta kärnkraftsutbyggnaden och avveckla de aggregat som är i drift? Skall vi använda resurserna nu för att börja arbeta med det solbaserade energiförsörjningssystem som håller för framtiden?

Jag vill inte kommentera ja-sidans båda alternativ i folkomröstningen. Varje sida har själv – enligt överenskommelse som nej-sidan var först med att kräva – fått utforma sitt alternativ. Låt mig bara säga, att när man måste kalla en utbyggnad – som innebär användning av 150 % mer kärnkraft – för avveckling, så visar det i sig hur trängd och plågad man måste känna sig i sin sorgliga läsning till en olycklig teknik.

Centern har betonat hur oerhört väsentligt det är att det kommer fram ett så sakligt, allsidigt och begripligt informationsmaterial som möjligt inför folkomröstningen. Många människor är i dag förvirrade av att vetenskapsmän och myndighetspersoner motsäger varandra om kärnkraften, och man frågar sig: Vad är egentligen sanning? Alla anklagar ju varandra – vem har rätt? Hur skall vi kunna avgöra vem som har rätt?

Börje Hörnlund har motionerat om offentliga förhör med experter som har olika åsikter och om s. k. vetenskaplig medling. Propositionen nämner bara denna möjlighet helt kortfattat och hänvisar till de olika kampanjkommittéerna. Tyvärr har inte centern kunnat övertyga de andra partierna i näringsutskottet om hur meningsfullt det är att sådana förhör ordnas i

offentlig regi, dvs. av en opartisk, officiell instans. Börje Hörnlund kommer senare i debatten att närmare utveckla sina tankegångar.

Jag nöjer mig nu med att yrka bifall till den reservation som centern har fogat till betänkandet, där vi alltså vill ha offentliga förhör enligt Börje Hörnlunds förslag, och i övrigt yrkar jag bifall till hemställan i utskottets betänkande, där regeringens förslag om folkomröstning i kärnkraftsfrågan den 23 mars tillstyrks.

I detta anförande instämde Sture Korpås, Bengt Sjönell, Paul Grabö, Stina Andersson, Torsten Bengtson, Rune Gustavsson, Ivan Svanström, Ulla Tillander, Rolf Andersson, Märta Fredrikson, Lennart Brunander, Gunilla André, Maj Pehrsson, Britta Hammarbacken, Johan Olsson, Rolf Rämgård, Anders Gernandt, Kerstin Göthberg, Arne Andersson i Falun, Stina Eliasson, Arne Lindberg, Karin Israelsson och Börje Hörnlund (alla c).

LENNART BLOM (m):

Herr talman! Fru Hambraeus har just nu hållit ett standardanförande för linje 3 och fått instämmanden från en utpräglad minoritet i riksdagen. I dag skall riksdagen inte ta ställning till energifrågornas bedömning och lösning. Den viktiga uppgiften har i sina väsentligheter överlämnats till folket – det är själva meningen med en folkomröstning. Jag skall därför göra några reflexioner i anslutning till dagens ämne, dvs. folkomröstningspropositionen.

Vad riksdagen nu har att göra är helt enkelt att fatta erforderliga beslut, så att folkomröstningen i kärnkraftsfrågan praktiskt kan genomföras. De tre alternativ som utformats efter förhandlingar mellan riksdagspartierna har av näringsutskottet betraktats som en förhandlingsuppgörelse. Inte ens ett antal i och för sig väl motiverade språkliga ändringar har utskottet ansett sig kunna föreslå riksdagen. När oklarhet förelegat har det f. ö. inte alltid varit möjligt att med säkerhet avgöra om oklarheten är avsiktlig eller oavsiktlig. Det får helt naturligt ankomma på företrädarna för de olika linjerna att i fri och öppen debatt klarlägga vad väljarna kan finna oklart.

Den centrala frågan, den som nu skall underställas medborgarnas prövning, är följande: Skall kärnkraften avvecklas helt inom högst tio år eller skall de tolv reaktorer som är färdiga, eller på god väg att bli det, användas i avvaktan på att vi får tillgång till ytterligare förnybara energikällor? Det är således inte fråga om någon nej-linje mot någon ja-linje. Vad det är fråga om är i vilken omfattning kärnkraften skall användas. Linje 1 och linje 2 är användarlinjer i större omfattning än linje 3, oavsett vad linje 2 stundom kallar sig.

Enligt linje 1:s mening har de olika påhäng av stort och smått som gjorts på de båda andra linjerna närmast försvårat för väljarna att ta ställning till den centrala frågan. Jag skulle, herr talman, i detta sammanhang vilja hänvisa till det uttalande som moderata samlingspartiets gruppleddare Bertil Lidgard gjorde här i kammaren alldeles före jul, när propositionen remitterades till

utskottet. Uttalandet redovisar moderata samlingspartiets ståndpunkt till folkomröstningsfrågan, vilken är den fråga vi i dag resonerar om. Herr Lidgard uttalade:

”Moderata samlingspartiet gick in i de överläggningar som ledde till denna uppgörelse med den fasta föresatsen att söka komma fram till en överenskommelse om en folkomröstning med så klara och entydiga alternativ som möjligt. Vi har ansett detta vara en skyldighet gentemot de väljare vi nu ber att ta ställning i denna viktiga och svåra fråga. Det var en skyldighet också mot denna kammare, som senare under detta riksmöte har att fatta de beslut som folkomröstningen ger anledning till.

Enligt vår mening bör en folkomröstning inte omfatta fler alternativ än två. Därför var det vårt partis strävan att med de två andra partier som vill använda kärnkraften på samma sätt och i samma utsträckning som vi nå en uppgörelse om ett gemensamt alternativ. För att nå detta mål var vi också beredda till avsteg från vår principuppfattning att folkomröstningen borde begränsas till kärnkraftens roll i den framtida energiförsörjningen.

Nu kom man inte fram till en överenskommelse trots samstämmiga uppfattningar i den fråga som folkomröstningen ursprungligen och egentligen gäller. Vi beklagar detta. Vi anser det emellertid vara en styrka trots allt att linje ett och linje två är likalydande när det gäller kärnkraftens roll i den framtida energiförsörjningen. Detta kommer att förenkla bedömningen av resultatet av folkomröstningen.”

Överenskommelsen mellan riksdagspartierna omfattade ju inte bara antalet valseklar, vilkas formuleringar emellertid fastställts av varje gruppering för sig. Möjligen kan man anta att bristen på stringens sammanhänger med att flera partier har haft inflytande på utformningen av de skilda alternativen och att dessa alltså har kommit att i viss utsträckning präglas av kompromissens svagheter.

Överenskommelsen gällde också andra ting, t. ex. anslagen till de skilda linjerna för kampanj- och upplysningsverksamhet. För egen del tror jag, herr talman, att åtskilliga människor ställer sig frågande till att så mycket som drygt 70 milj. kr. av statliga skattemedel har avsatts till folkomröstningen. Drygt hälften av detta belopp går åt till ren kampanj och information. Vad vi med dessa stora propagandaresurser förmodligen har att emotse skulle kanske kunna kallas för en ”överinformation”.

Frågan om kärnkraftens framtida roll i Sverige är till den grad komplex och svår att många människor närmar sig den med en känsla av betydande osäkerhet. Det finns faktiskt en risk för att en braskande yttre valkampanj kommer att försvåra den seriösa upplysningsverksamhet som samtliga rikskommittéer också förbereder.

Moderata samlingspartiet betraktar folkomröstningar som i och för sig synnerligen värdefulla komplement till de allmänna valen och den fortlöpande politiska debatten. Vi hoppas att erfarenheterna av den förestående folkomröstningskampanjen inte skall bli sådana att medborgarna ser med tvekan på ett tätare bruk av folkomröstningar.

Herr talman! En överenskommelse är en överenskommelse är en

överenskommelse. Men det må ändå vara befogat att sätta ett frågetecken i kanten för storleken av de belopp som nu ställs till förfogande.

Endast en motion har väckts i frågan. Jag skall inte närmare gå in på den nu, eftersom den tas upp senare. Motionären vill få till stånd någon form av offentliga förhör med anledning av resultaten av i första hand de två senaste utredningarna, dvs. reaktorsäkerhetsutredningen och konsekvensutredningen. Jag vill endast konstatera att det enligt utskottets uppfattning bör ankomma på kampanjkommittéerna att svara för den information som motionären önskar. Motionen ger egentligen vid handen att linje 3:s företrädare i detta fall är allmänt missbelåttna med utredningsresultaten, eftersom de inte stämmer med de egna värderingarna. Man vill helt enkelt misstänkliggöra utredningarnas slutsatser genom att tala om behovet av s. k. vetenskaplig medling.

Avslutningsvis får jag, herr talman, med anledning av det särskilda yttrandet från moderat håll rörande invandrarnas deltagande i folkomröstningen hänvisa till ett kommande inlägg i denna debatt av herr Anders Björck, som i konstitutionsutskottet deltog i behandlingen av denna delfråga. Moderata samlingspartiets ståndpunkt är, att eftersom kärnkraftsfrågan ligger inom riksdagens område, bör i princip endast de som har rösträtt till riksdagen ha rätt att delta i en folkomröstning om kärnkraften.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan.

CARL THAM (fp):

Herr talman! Som bekant har den proposition som vi nu behandlar föregåtts av förhandlingar mellan de fem riksdagspartierna. Partierna har kommit överens om tidpunkten för folkomröstningen, om formuleringen på de olika röstsedlarna samt om en rad praktiska ting, bl. a. fördelningen av ekonomiskt stöd till de olika kampanjkommittéerna inför folkomröstningen. Näringsutskottet har därför inte haft anledning att föreslå några förändringar i dessa avseenden. Utskottet har bara gjort vissa smärre justeringar, som det råder full enighet om.

Börje Hörnlund från centerpartiet har väckt en motion som går emot propositionen i ett avscende. I motionen föreslås att riksdagen inför folkomröstningen skall besluta om anordnande av s. k. offentliga förhör med experter.

Det är naturligtvis angeläget att den förestående folkomröstningen föregås av en så bred och saklig debatt som möjligt. Offentliga utfrågningar av experter kan på många sätt vara värdefulla. De personer som ingått i bl. a. reaktorsäkerhetsutredningen och konsekvensutredningen – de utredningar som nu är aktuella – är också synnerligen kvalificerade och kunniga på sina områden och har säkert ingenting emot att delta i seriösa utfrågningar. Det är också tänkbart att den s. k. vetenskapliga medling som motionären talar om kan vara värdefull – det beror givetvis på hur den läggs upp.

Offentliga utfrågningar kan alltså bli ett inslag i den kommande

upplysningsverksamheten. Regeringen konstaterar emellertid i sin proposition att betydande anslag har ställts till de olika kampanjkommittéernas förfogande – det rör sig om inte mindre än 36 milj. kr. – och att ytterligare statliga medel för information i statlig regi inte behöver utgå. Det får bli kampanjkommittéernas sak att arrangera utfrågningar eller på annat sätt sprida information i de viktiga frågor som människorna nu skall ta ställning till. Utskottet delar regeringens uppfattning och avstyrker därför motionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan men vill i detta sammanhang helt kortfattat redovisa folkpartiets inställning till de frågor som folkomröstningen gäller och skälen till att folkpartiet stöder linje 2.

En trygg och säker energiförsörjning är ett livsvillkor. Den är inte någon lyxfråga – den gäller hela samhällets möjligheter att överleva och utvecklas, att fungera. Det gäller för de industrialiserade, rika länderna som Sverige, och det gäller i kanske ännu högre grad för de fattiga folken som desperat kämpar för att förbättra sina levnadsvillkor. Utan trygghet i energiförsörjning, utan energi till rimliga priser, ingen ekonomisk utveckling.

Det stora hotet mot Sverige liksom mot många andra länder är det växande oljeberoendet. Oljan tynger ned vår ekonomi – bara på ett år har oljenotan ökat med ca 10 miljarder kronor. Oljan är en otrygg energikälla. Den gör oss sårbara för politiska konflikter i olika delar av världen. Kampen om oljetillgångarna är i dag en viktig orsak till allvarliga och farliga internationella motsättningar. Oljan, liksom kolet och andra bränslen, är också farlig för vår miljö. Den försurar våra sjöar och förstör våra stränder. Dess rökgaser innehåller ämnen av vilka många ger svåra sjukdomar, också cancer. Kolet är på sitt sätt en ännu farligare miljöfiende. Det ger också väldiga avfallsproblem med giftiga metaller som aldrig försvinner.

Vi måste alltså sträva efter en tryggad energiförsörjning med minsta möjliga miljöfaror. Vi måste kraftigt minska vår väldiga oljekonsumtion och över huvud taget begränsa vår bränsleimport. För att klara detta krävs en kraftfull energihushållning. I framtiden måste vi hålla tillbaka energikonsumtionen överallt. Vi måste vidare satsa på att utveckla nya energikällor, sådana som har små miljöeffekter, som är förnybara och inhemska – helst solenergi. Och vi måste utnyttja andra energikällor än olja för att klara den besvärliga övergångstid som vi nu står inför, de närmaste 15–20 åren, då oljeproblemen kommer att vara särskilt svåra och betungande, särskilt allvarliga.

Sverige har i dag tio färdiga kärnkraftverk. Två är under byggnad. De har kostat stora pengar att bygga. Om de reaktorerna kan användas, sparar vi mycket stora mängder olja och kol. Det rör sig om flera miljoner ton olja och kol varje år. Det är särskilt viktigt under de kommande åren, både för vår ekonomi och för vår miljö.

Kärnkraften har sina problem och risker, liksom alla andra energikällor. Det finns inte någon energikälla som inte har problem, inte medför effekt på omgivning och miljö. De riskerna måste bekämpas, pressas ned, så att de blir så små som möjligt. Både svenska och utländska utredningar har visat hur det

kan gå till. Kärnkraften kan göras och skall göras säkrare. Likväl är det önskvärt att vi på sikt också kan undvara kärnkraften.

Det tar lång tid att ändra på energisystemen. Plötsliga förändringar, exempelvis ett plötsligt bortfall av olja eller en snabbavveckling av den kärnkraft man räknat med, får stora följder för ekonomi, miljö och sysselsättning.

Det kärnkraftsprogram som vi i dag har och som vi nästan har fullbordat beslöts i praktiken för 20–25 år sedan. Det tar åtta tio år att bygga ett enda stort nytt kolkraftverk. Det tar 15–20 år att föra in en ny energiteknik i stor skala i energisystemet.

Om kärnkraften snabbavvecklas, får det alltså dramatiska följder för vår sysselsättning och för vår miljö. En stegvis avveckling av kärnkraften i takt med att reaktorerna tekniskt och säkerhetsmässigt tjänat ut ger oss möjlighet att föra in andra energikällor än olja och kol. Det ger oss det andrum vi behöver.

Det är också folkpartiets energipolitik att utnyttja det vi har gjort, därefter sätta punkt och därigenom få en stegvis avveckling av kärnkraften.

Linje 2 innebär att vi skall använda de kärnkraftverk som är färdiga eller under byggnad. Därigenom kan vi minska landets oljeberoende, minska påfrestningarna på vår ekonomi, värna miljön och trygga jobben. Men samtidigt innebär det en stegvis avveckling. Enligt linje 2 skall alltså högst tolv kärnkraftsreaktorer användas längst under vad som är en tekniskt säker livslängd, vilket bedöms vara ca 25 år. Inga nya reaktorer skall byggas.

Linje 2 innebär alltså att vi utnyttjar det vi har satsat på och nästan fullbordat, men redan nu och samtidigt bestämmer oss för en planerad och förnuftig avveckling. Det betyder också en kraftfull styrning av energisektorn samt användningen av energi. Också detta är angivet av linje 2.

Det är alltså linje 2, och därför stöder folkpartiet denna linje i den kommande folkomröstningen.

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Att vi nu skall ha en folkomröstning om kärnkraften förändrar inte på något sätt de krav som energipolitiken måste uppfylla. Vi vet att energipolitiken är en svår fråga, och problemen tycks växa i takt med att det internationella läget blir mörkare.

Men behöver vi då så mycket energi? Skulle vi inte kunna nöja oss med en betydligt lägre standard? Kunde vi inte ha nöjt oss med t. ex. den standard som vi hade 1960? Då hade vi det väl ganska bra. Ja, många hade det bra. Men långt ifrån alla. Genom 1960 års bostadsräkning vet vi t. ex. hur människor bodde på den tiden.

I 1960 års bostadsbestånd saknade 26 % centralvärme, 46 % – alltså nästan halva befolkningen – eget bad eller dusch, 35 % varmvatten, 46 % elspis, 52 % kylskåp.

Särskilt dåligt bodde de gamla. 16 % av de 570 000 pensionärshushållen saknade vatten och avlopp. 30 % saknade centralvärme. Ju äldre man var, desto sämre var standarden. Det kommer våra gamla fortfarande ihåg.

Onsdagen den
16 januari 1980

---

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

Det var alltså först genom reformerna och förbättringarna på 1960- och 1970-talen som stora medborgargrupper fick en rimlig bostadsstandard. Det var först då bekvämligheter som i dag alla finner självklara blev verklighet för folkets breda lager. Denna förbättrade bostadsstandard krävde emellertid en kraftigt ökad energitillgång.

Men givetvis kan vi också säga att en del resurser har gått till prylkonsumtion, och vi måste i fortsättningen granska den utvecklingen noggrannare. Men vad är prylar?

För den som vill spela ishockey i dag gäller det att skaffa en ganska dyrbar utrustning, som också kräver energi för att produceras. Men det mesta som har tillkommit motiveras ju av att vi vill skydda spelarna från skador.

Om man har skaffat sig den här utrustningen, vill man ju kunna använda den. Därför har krav förts fram i kommun efter kommun på konstfrusna isbanor. Det driver ytterligare upp elkonsumtionen. Men detta är trots allt enligt min mening ett ganska bra sätt att ge ungdomen chansen till en värdefull fritidssysselsättning. Jag skulle kunna ta många andra exempel, men av tidsskal får det räcka med dessa från ungdomsområdet och från de gamlas bostadssituation.

En annan fråga som jag skulle vilja besvara är varför energipolitiken är så svår.

Den har stor betydelse för utvecklingen inom vårt samhälle. Störningar i energiförsörjningen kan för det moderna industrisamhället få mycket allvarliga konsekvenser.

En framsynt energipolitik kräver långsiktiga beslut. Från det att vi beslutar att bygga ett större kraftverk till dess det levererar ström tar det ca tio år.

Varje energisystem drar stora kostnader. Vi måste alltså försöka se till att utnyttja gjorda investeringar såväl som möjligt.

Eftersom fru Hambræus sade att linje 2 leder till att vi skall satsa ytterligare 15 miljarder i kärnkraften, får jag säga att av linje 3 – alltså fru Hambræus linje – framgår att de tio reaktorerna är byggda och att reaktorerna 11 och 12 är under byggnad. När vi socialdemokrater lämnade kanslihuset fanns de två reaktorerna på ritbordet. Regeringen Fälldin har sett till att de förts ut i produktion. Därför tycker vi att när nu centern har varit med och lagt ned åtskilliga miljarder i dessa reaktorer, så skall de också användas.

Den sista punkten som belyser vikten av energipolitiken är att vi inte heller kan bortse från den rädsla människor känner för kärnkraften. Ibland är också kärnkraften en symbol för den oro människor känner inför en ny och okänd teknik.

Alla dessa fyra punkter som jag här nämnt har spelat en roll när vi utformat linje 2. Vi har velat forma en energipolitik där vi hyser respekt för människors oro för kärnkraften men där vi också känner ansvar för att vi skall klara sysselsättning, välfärd och en god miljö.

Vi är beredda att avveckla kärnkraften, men det skall ske med förnuft. Vi vill inte ersätta kärnkraften med en massiv satsning på kol och ett ökat

oljebärande. Det skulle leda till fler sura sjöar, ökad luftförorening och fler cancerfall. Också miljöskäl talar alltså för att vi under en övergångstid bör använda de kärnkraftverk som byggts eller är under byggnad.

Detta innebär högst 12 reaktorer, som får användas längst under vad som är en tekniskt säker livslängd, dvs. ca 25 år.

Vi vill göra en säkerhetsstudie för varje reaktor som blir avgörande för i vilken turordning reaktorerna bör tas ur drift.

Genom en skärpt hushållning, satsning på förnybara energikällor och en aktiv elpolitik skapar vi de praktiska förutsättningarna för en planerad avveckling av kärnkraften.

25 år kan förefalla vara en lång tid, men så är inte fallet om man vill bygga upp ett nytt energisystem. Tvärtom måste vi börja nu, om vi skall gå i land med den uppgiften. 1980-talet måste vi använda för teknikutveckling, organisationsutveckling, påbörjande av en investeringsplan och för de första betydande byggåtgärderna. Det innebär att omkring 1990 är tusentals yrkesverksamma i stat, kommun, industriföretag och bostadsföretag engagerade i alternativens framväxt.

1990-talet domineras av investeringsplanering och byggande samt av att avvecklingen av kärnkraften systematiskt inleds. Säkerhetsstudierna, som görs för varje reaktor, kan leda till att reaktorer tas ur drift även tidigare. Det innebär att vi år 2000 är långt inne i ett nytt energisystem, där delar av detta är i full drift och andra under byggnad. Delar av det nuvarande energisystemet håller på att ersättas.

Det är frågor av det här slaget som vi som står bakom linje 2 har börjat arbeta med. Det är problem av det här slaget vi måste ta itu med om löftena om avveckling av kärnkraften skall bli trovärdiga.

Jag har uppfattat det så att vi i dagens debatt inte skall polemisera mot varandra utan endast kort sammanfatta våra egna alternativ. Jag vill därför nu bara avisera att vi i den fortsatta debatten med representanter för linje 1 och linje 3 kommer att fästa stort avseende vid hur en avveckling av kärnkraften i verkligheten skall kunna klaras.

Argumenten för vårt eget alternativ, som alltså den socialdemokratiska riksdagsgruppen och partistyrelsen beslutat rekommendera, skulle jag vilja sammanfatta i fem punkter:

1. Kärnkraften avvecklas med förnuft, så att jobben, lönen och miljön tryggas. Linje 2 är det enda alternativ som har redovisat hur en avveckling kan ske.

2. Sveriges största problem på energiområdet är det väldiga oljebärandet. Genom att använda kärnkraften under ca 20–25 år kan vi minska vårt beroende av olja.

3. Linje 2 slår vakt om sysselsättningen. En snabbavveckling hotar jobben och driver på omflyttningar och rationaliseringar.

4. De pengar vi redan har satsat i kärnkraftverken utnyttjas. Vårt land har inte råd med en allvarlig kapitalförstörelse i en svår ekonomisk tid.

5. Linje 2 ger oss tid och råd att skärpa hushållningen och satsa på forskning, utveckling och produktion av förnybara energikällor. Vi kan

bygga ett Solsverige. En snabbavveckling leder till ett Kolsverige med svåra konsekvenser för miljön och människors hälsa.

Linje 2:s förslag innebär alltså att högst tolv kärnkraftreaktorer skall användas längst under vad som är en tekniskt säker livslängd, vilket bedöms vara ca 25 år. Inga nya reaktorer skall byggas.

BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Enligt de beräkningar jag har fått del av så kommer, Ingvar Carlsson, den fortsatta investeringen i nya resurser för att bygga färdigt Forsmark 3 och Oskarshamn 3 att omfatta 15 miljarder kronor. Det är alltså ytterligare investeringar på 15 miljarder kronor som behövs för att fullfölja linje 1:s och linje 2:s program.

Ingvar Carlsson talade om 1960-talets elstandard. Vad man glömmer bort och vad företrädarna för linje 1 och 2 ofta försöker undanskymma är att linje 3, nej-sidan, vill ha en ökad energistandard jämfört med i dag. Vi räknar med att man kan få fram större antal kilowattimmar än i dag. Det är alltså icke fråga om att gå tillbaka till 1960-talets antal kWh. Vad vi som företrädare för linje 3 räknar med i mycket större utsträckning än företrädarna för de andra alternativen är att satsa kärnkraftsmiljarderna på ökad hushållning, på en effektivare energianvändning. Om man har bättre maskiner kan man göra mer nytta med mindre energi. Det är genom att satsa miljarderna i näringslivet som man har en möjlighet att bygga upp en bättre och modernare maskinpark och på det sättet få ut mer nytta av den energi man sätter in. Det är så vi tycker att en klok energihushållning skall gå till. I stället för att satsa ännu mycket mer på att bygga ut kärnkrafts-el än nu vill vi ha effektivare energianvändning. Men jag upprepar att vi räknar också med en ökad elproduktion, och det gör vi utan att använda mer olja och kol än vad alternativen 1 och 2 innebär.

Det har visat sig på många områden att vi genom de tekniska framstegen får högre standard utan att behöva använda så mycket naturresurser. Det är just den eleganta tekniska utveckling som centern vill arbeta för. Jag hoppas att Ingvar Carlsson har rätt när han säger att det kommer att bli en avveckling på 1990-talet även om ja-alternativen 1 och 2 skulle få majoritet. Men hur kan vi veta det? *Nu* kan vi fatta ett beslut att börja avveckla kärnkraften. Vi kan inte binda 1990 års beslutsfattare att börja avveckla kärnkraften. Det är *nu* vi har chansen att bestämma oss för om vi skall fortsätta in i kärnkraftssamhället eller om vi skall börja marschen ur kärnkraftssamhället.

INGVAR CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Fru Hambraeus bortser från att produktionen av det elfte och tolfte aggregatet har startats, och att man därvid bundit sig för stora belopp och att man beträffande de här 15 miljarderna i verkligheten inte skulle kunna spara mer än drygt halva beloppet.

Men min fråga, fru Hambraeus, gällde ju: Om icke aggregaten 11 och 12 skall användas, varför lät centerpartiet dessa reaktorer gå ut i produktion? När vi lämnade kanslihuset fanns de ju, med Thorbjörn Fälldins egna ord, på

ritbordet. Nu finns de ute i verkstäderna. De är i produktion och vi har, fru Hambraeus, tyvärr inte varit i kanslihuset sedan 1976. Centern har sett till att dessa aggregat har kommit i produktion, och min enkla fråga är: Varför har ni låtit starta produktionen av elvan och tolvan om de inte skulle användas för att producera elektrisk kraft? Det var väl inte några egyptiska pyramider ni skulle bygga? Så vackra tycker jag inte kärnkraftverk är.

Sedan skulle jag vilja fråga fru Hambraeus: Hur skall ni få er energiförsörjning att gå ihop? Ni har i linje 3 räknat med att vi från 1985 fram till 1995 skall öka energikonsumtionen här i landet med 10 TWh, alltså med ungefär 10 %. Men enbart under 1979 ökade energikonsumtionen i det här landet på ett enda år med 5 TWh, alltså över 5 %. Det tyder på att ni med linje 3:s alternativ går rakt in i en energikris, en elransonering. Det tycker jag är ett mycket stort äventyr, i ett läge där Sveriges ekonomi kräver krafttag för att vi skall kunna värna om sysselsättning och välfärd. Risker är att vi hamnar i kolsamhället i stället för i solsamhället. Jag skulle vilja säga till alla som är intresserade av miljön: Det är en tillbakagång, icke en framgång.

BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Ingvar Carlsson har tydligen fått uppgift om att aggregaten 10 och 11, i Forsmark och Oskarshamn, skulle kosta 7 miljarder att färdigställa. Jag har fått den uppgiften att de skulle kosta 15 miljarder. Såvitt jag förstår har vi inte möjlighet att här slita den tvisten. Vi har olika informationskällor.

Varför har vi inte medan vi varit i regeringsställning stoppat denna utbyggnad, frågar Ingvar Carlsson. Vi har inte haft majoritet i riksdagen. Med hjälp av socialdemokraterna skulle vi ha kunnat lyckas med att stoppa denna utbyggnad, men ni har inte velat hejda den. Med en minoritet bakom sig kan man inte diktera besluten – det är inte demokratiskt. Det är med anledning av att vi inte har majoritet, så att vi kan besluta själva, som vi nu vill ha en folkomröstning.

Ingvar Carlsson talar om ökningen av energianvändningen under de senaste månaderna. Men låt oss se frågan i ett litet längre perspektiv! Vårt land använder i dag inte mer energi än 1973, trots de enorma prognoser som gjorts. Socialdemokraterna räknade i sin energiproposition, där man lade fram ett program som omtalades som en oerhört stark satsning på energihushållningen, med en tvåprocentig ökning av energianvändningen varje år. I själva verket har det sedan 1973 i genomsnitt inte varit någon ökning. Prognoserna har varit oerhört överdimensionerade och dikterade av elfproducenternas intresse av att bygga vidare på kärnkraften.

INGVAR CARLSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tror att jag mycket väl kan förklara varför fru Hambraeus och jag använder olika siffror. Fru Hambraeus har nämligen inte tagit hänsyn till att man, om man vill stoppa byggandet av aggregaten 11 och 12, drabbas av mycket stora avbeställningskostnader. Beställningar är alltså utlagda, och även om arbetena inte är färdigställda får samhället och skattebetalarna vid

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

ett genomförande av linje 3 punga ut med rätt stora pengar. Det är den huvudsakliga förklaringen till att vi anger olika belopp. Det väsentliga är dock vad man får betala vid ett byggstopp, inte hur långt arbetena hittills har fortskridit.

Vidare försökte fru Hambraeus göra det mycket enkelt för sig genom att säga att centern var tvingad att gå med på byggandet av aggregaten 11 och 12. Socialdemokraterna var inte i regeringsställning, och det var där ni fattade besluten på de punkterna. Vi kan alltså inte ha tvingat er till dessa beslut. I er första regeringsdeklaration hade ni möjlighet att uttala er för en folkomröstning, men ni yrkade inte på en sådan när ni startade byggandet av aggregaten 11 och 12. Det var först när socialdemokraterna tog initiativet till en folkomröstning, efter Harrisburghändelsen, som partierna kom överens om att en sådan omröstning skulle komma till stånd. Centern aktualiserade inte den tanken förrän trepartiregeringen upplöstes, och då hade ju ni kommit en lång bit på vägen med byggandet av aggregaten 11 och 12.

Jag måste också korrigera fru Hambraeus – tyvärr, måste jag säga, eftersom fru Hambraeus borde kunna detta bättre – när det gäller siffrorna för energiförbrukningen. Det som vi skall diskutera i dag och i folkomröstningen är ju hur Sverige skall klara sin elkraftförsörjning, och det är inte så att den har varit oförändrad sedan år 1973. Genomsnittssiffran för ökningen per år av elförbrukningen har, trots den djupa lågkonjunkturen, varit 3,7 %. Enligt linje 3 skall vi under 1990-talet komma ned till 0,7 % i ökning per år. Hur i all sin dagar skall vi klara detta utan att hamna i ett ransoneringssamhälle?

Vi skall inte blanda ihop den totala energiförbrukningen med elförbrukningen. Det är elkraft som produceras i kärnkraftverken, och den totala elförbrukningen, som fru Hambraeus talar om, är en helt annan fråga, som berör vår oljeimport. Det finns på det området stora och besvärliga problem, men dem skall vi inte folkomrösta om. Dessa problem tvingas vi ta itu med förmodligen redan under våren, om Sverige inte skall hamna i en besvärlig kris.

Talmannen anmälde att Birgitta Hambraeus anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! För fem år sedan, i januari 1975, motionerade vpk här i riksdagen om folkomröstning i kärnkraftsfrågan. Sedan dess har det kravet ständigt upprepats i partiets energipolitiska uttalanden. Det har också ständigt avslagits. Det var inte förrän efter händelserna i Harrisburg som det helt plötsligt stod klart för alla att en folkomröstning var höjden av visdom.

Vi i vpk hälsar naturligtvis med tillfredsställelse denna anslutning till vår uppfattning från alla övriga partier. Samtidigt känner vi besvikelse och förakt, därför att idén med folkomröstningen – att svenska folket skulle få ta ställning till två klara alternativ – har förfuskats och schackrats bort av

partitaktikerna inom de tre kärnkraftspartierna, moderaterna, folkpartiet och socialdemokraterna. Vi känner besvikelse, därför att motivet till en *folkomröstning framför* allt var att åsikterna om kärnkraft eller inte skär tvärs igenom partierna. Det var därför viktigt att väljarna skulle kunna ta ställning utan de bindningar till partiloyalitet som så starkt påverkar ställningstagandet vid vanliga val. Vi känner förakt för kärnkraftspartierna, därför att de inte vågat gå ut med klara och entydiga besked till väljarna utan med taktiska manipulationer delat sig på två linjer med samma program.

Vpk:s ståndpunkter, såsom de framförts i våra motioner under de här åren, har i samband med partiledaröverläggningarna före jul på nytt formulerats i fem punkter. De är följande:

1. Endast två alternativ kan accepteras – ett ja-alternativ och ett nej-alternativ. Att föra fram två tolvreaktorsalternativ som skiljer sig endast på någon punkt måste betecknas som försök att vilseleda allmänheten.

2. På valsedeln skall alternativen betecknas med JA resp. NEJ.

3. Den av ja-sidan genomdrivna formuleringen av ingressen på valsedeln är propagandistisk och kan ej accepteras.

4. De statliga anslagen måste fördelas med vardera hälften på ja-sidan (oavsett antalet "alternativ" eller kampanjledning) och nej-sidan.

5. Regeringen bör tillsätta en särskild nämnd, förslagsvis bestående av tre personer, för att leda offentliga förhör med efterföljande s. k. vetenskaplig medling om rapporterna från bl. a. konsekvensutredningen och reaktorsäkerhetsutredningen.

Av dessa fem punkter har endast en – den fjärde om lika fördelning av de statliga bidragen mellan ja- och nej-sidan – gått att få igenom. Det blev litet för magstarkt att inför svenska folket gå ut och begära två tredjedelar av anslagen till ja-sidan och låta nej-sidan få endast en tredjedel, t. o. m. för kärnkraftspartierna fast det ett slag lekte dem i hågen. Den femte punkten, om *offentliga förhör och vetenskaplig medling*, har senare gett upphov till en motion från centerpartiet med efterföljande reservation i utskottsbetänkandet, och vi kommer självfallet att stödja den reservationen.

De återstående tre punkterna i vårt program handlar alla om det grundläggande och viktiga kravet att svenska folket skall få ta klar ställning till två alternativ, nämligen: Skall vi ha kärnkraft eller inte i Sverige i framtiden? Och här finns det bara *ett* klart och otvetydigt besked. Det är Folkkampanjens Nej till kärnkraft-alternativ, nej-alternativet som vill stoppa all vidare utbyggnad av kärnkraften *nu* och avveckla de sex reaktorer som är i drift senast till 1990. Ja-sidans alternativ, hur man än försöker maskera det med olika linjer och innehållslösa krav om förstatligande, ger *inga garantier* för att vi någonsin skall bli av med kärnkraften här i landet. Det har också sagts och erkänts av framträdande representanter på ja-sidan. De som är ärliga vet att vi inte kan garantera några politiska beslut 25–30 år eller längre fram i tiden. Men vad vi kan göra är att skapa handlingsfrihet för dem som då kommer att bli tvungna att fatta besluten. Och det gör vi inte genom att i dag besluta om en ökning av kärnkraftsberoendet med 250 %, en ytterligare miljardsatsning som effektivt kommer att minska våra möjlighe-

---

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

ter att bygga ut förnyelsebara energislag. Vi binder de politiker som skall fatta beslut efter sekelskiftet vid ett kärnkraftberoende, som det kommer att bli mycket svårt, förmodligen omöjligt, för dem att ta sig ur. Man vill först öka kärnkraftsberoendet tre gånger och sedan inbilla folk att det man då gör är att avveckla.

Kärnkraftspolitikernas agerande är anmärkningsvärt. De har lyckats med konststycket att på mindre tid än ett år vackla fram och tillbaka mellan olika ståndpunkter. Fram till haveriet i Harrisburg var de utpräglade kärnkraftshökar. Det var ingen måtta på hur bra och ofarlig kärnkraften var och hur känslomässigt och orealistiskt vi motståndare uppträdde. Efter Harrisburg kom de plötsligt på att kärnkraften kunde vara farlig, att den oroade människorna och att en folkomröstning, som de förut kategoriskt avvisat, var nödvändig. Detta fastän alla som var det minsta insatta visste att det som inträffade i Harrisburg inte alls var något oväntat, att det förr eller senare måste inträffa och att det i energikommissionens material fanns klara varningar för just sådana olyckor.

Men kärnkraftspolitikerna blev tagna på sängen. De visste tydligen ingenting om att det fanns sådana risker vid drift av kärnkraftverk. De framställde sig själva som lika okunniga som de har porträtterats av Hasse Alfredsson i den nu så välkända lunchrevyn, där han låter dem utbrista: "Det var det djävligaste! Det hade vi ingen aning om!" Om kärnkraften var så farlig måste den stängas av med detsamma, hette det då. Men först skulle man avvakta utredningar. När de var färdiga och visade att allt egentligen var lite värre än man hade trott, var det dags att byta fot igen. Då var ju de allmänna valen avklarade och då var det helt plötsligt lämpligt att på nytt kräva tolv reaktorer i drift. Det är på det sättet, herr talman, det skapas klarhet i sakfrågorna och förtroende för det politiska arbetet.

Utredningar som tillsatts av statsmakterna för att klarlägga kärnkraftsfrågan har gång på gång genomförts på ett sätt som är uppscendeväckande. Experter och material som visat på uppenbara nackdelar med kärnkraft har förts åt sidan, och obekväma fakta har inte fått komma fram, vilket redan har framhållits av Birgitta Hambræus. Så var det i energikommissionen när det gällde reaktorsäkerheten, där varningarna för reaktorolyckor bagatelliserades och inte på något sätt lyftes fram i kommissionens slutrapport. Så var det när det gällde slutförvaringen av avfallet, där en överväldigande majoritet av experter var tveksamma, men det ändå bestämdes att förvaringen var tillräckligt säkert garanterad för att ge laddningstillstånd för nya reaktorer. Så var det i konsekvensutredningen, där kärnkraftens verkliga kostnader inte redovisades utan påstods ligga långt under kostnaderna för andra energislag och också långt under verklighetens priser.

Slutligen: I dag kan vi läsa i morgontidningarna hur experterna i nämnden för energiproduktionsforskning har blivit överkörda av politiker som inte vill att de alternativa energikällorna skall framstå i alltför positiv dager.

Med sådana metoder försöker man driva igenom en kärnkraftsutbyggnad i Sverige som ger oss en absolut tätplats i världen när det gäller installerad kärnkraft per invånare. Det gör man i direkt motstånd mot en stor

folkopinion och mot en stor grupp av medborgare som känner tveksamhet inför kärnkraften. Tillsammans utgör dessa två grupper en överväldigande majoritet som inte vill ha kärnkraft i Sverige.

Man talar om konsekvenserna och riskerna för att vi skall hamna i ett fattigmanssamhälle om man inte får bygga ut kärnkraften. Man försöker lura opinionen med tal om fattigdom, torparliv m. m., som vi nyss har hört från Ingvar Carlsson. Men kärnkraften minskar ju på intet sätt vårt oljeberoende. Det är lögn att stiga fram och påstå det. I ja-alternativets energibalans minskar inte oljan mera än vad den gör i nej-sidans alternativ.

Man talar om kol och beskyller oss på nej-sidan för att vilja införa ett kolsamhälle. Men faktum är att på litet längre sikt, efter sekelskiftet, har ja-sidan ingenting annat att ta till än kol, och då kommer kolberoendet att öka mera i deras alternativ än i nej-alternativet.

Det vore ärligt, om man redovisade de synpunkterna och inte enbart sköt in sig på de närmaste tio åren. Tala om hur ni skall klara energiförsörjningen när ni skall avveckla efter sekelskiftet!

Samma sak har gällt när man har talat om sysselsättningen. Både energikommissionen och konsekvensutredningen, som ändå var partiska utredningar, har i sina betänkanden visat att det inte finns någon risk för att jobben minskar. Ändå upprepar man ständigt som papegojor att om vi inte bygger ut kärnkraften så kommer det att bli arbetslöshet i Sverige. Var finns ärligheten i argumentationen? Det är också fel vad Ingvar Carlsson påstod här nyss om ökningen av energikonsumtionen och energiproduktionen. Om konsumtionen har ökat med 5 TWh så är det ju inte 5 % av energiproduktionen, utan det Ingvar Carlsson talar om är elproduktionen. Man får inte blanda ihop begreppen på det sätt som han gjorde, för då förvillar man ju folk helt och hållet. Det är 5 % av elproduktionen det är fråga om och inte 5 % av hela energiproduktionen.

Herr talman! Alla fakta om kärnkraften som kommit fram under 1970-talet visar att vi som är motståndare till den har fått rätt på punkt efter punkt. Den är förknippad med risker som inte går att förutse eller överblicka, och det gäller vid alla steg i produktionsprocessen. Avfallsfrågan är olöst och lägger ett arv på kommande generationer som vi inte borde kunna stå till svars för att ha varit med, om att utmäta. Avfallet skapar också det oupplösliga sambandet mellan kärnkraft och kärnvapen som är vår tids största problem och olycka. Kärnkraftssamhället slutligen leder till kontroll och övervakning på grund av sin farlighet, på ett sätt som för oss in i polisstaten och ett samhälle som är ytterligt sårbart på alla plan.

Därför måste vi säga nej till kärnkraften, befria oss från den koncentration till stora system och det utlandsberoende som den medför och satsa på inhemska, förnyelsebara energikällor, på hushållning och på planmässig användning av alla våra resurser. Endast så kan vi skapa förutsättningar för ett bättre samhälle både för oss själva och för dem som kommer efter oss.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Onsdagen den
16 januari 1980

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! I den här repliken riktar jag mig naturligtvis också till Birgitta Hambraeus, eftersom kommunister och centerpartister är på gemensam linje.

Får jag först påpeka att den tätplats som Sverige, enligt vad många har sagt, intar när det gäller energiförbrukningen inte är något som helst argument för vare sig det ena eller det andra. Eftersom Sverige är ett kallt land och ett industriellt avancerat land, så är energiförbrukningen hög. Kan vi inte använda olja utan går över till kärnkraft, så förblir naturligtvis också energiförbrukningen hög. Att vi intar en tätplats när det gäller energiförbrukning, vilket av somliga framhålls som något skrämmande, är bara den andra sidan av att vi har en hög levnadsstandard.

Kärnkraften minskar inte oljeberoendet, säger herr Söderqvist och de övriga som står bakom linje 3. Det är mer eller mindre fel. Det är alldeles speciellt mycket fel om man gör det som är rimligt, nämligen använder hetvatten från kärnkraftverken för att uppvärma våra större städer. Hetvatten från Forsmark innebär att vi sparar över 1 miljon kubikmeter olja per år. Kärnkraften minskar alltså oljeberoendet. Dessutom minskar naturligtvis oljeberoendet i den mån man använder kärnkraftsel i stället för oljeuppvärmning.

Det kan vara skäl att erinra om att det i dag finns ungefär 200 kärnkraftverk i världen som är i drift. Om tio år kommer det att vara kanske uppemot 500. I Amerika är 70 kärnkraftverk i drift, och 90 befinner sig i mer eller mindre framskridna stadier av uppförande. Det är en omständighet som borde stämma till eftertanke. Om vi säger nej till ett rimligt utnyttjande av kärnkraft, försätter vi oss genast i ett radikalt försämrat konkurrensläge i förhållande till de länder som på goda grunder anser sig kunna fortsätta att använda kärnkraft.

Jag skall, herr talman, till slut helt kort bemöta vad som har sagts i linje 3-kampanjen, nämligen att den ganska modesta användning av kärnkraft som linje 1 och 2 bygger på skulle leda till ett kontrollsamhälle. Det är rena fantasier. Vi är ju redan inne i kärnkraftssamhället, men inte har vi ett kontrollsamhälle. Ett sådant kontrollsamhälle uppstår om vi tillgriper ransoneringar enligt öststatsmodell på grund av att vi inte har tillräckligt med energi.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Det gäller att hålla isär begreppen när man diskuterar denna fråga. Jag har aldrig påstått – och jag tror inte heller att någon annan har gjort det – att vi intar en tätplats i fråga om energikonsumtion. När det gäller energiförbrukningen per capita innehas den absoluta tätplatsen i världen av USA, där energiförbrukningen per invånare är ungefär 50 % högre än i vårt land.

Jag har, Lennart Blom, inte talat om tätplatser i fråga om energiförbrukning. I stället har jag talat om installerad kärnkraft per invånare, vilket är något helt annat. Där råder det inga som helst tvivel om att vi intar den

absoluta tätplatsen i världen. Så många terawattimmar produceras med hjälp av kärnkraften att vi i det avseendet intar den absoluta tätplatsen. Också det bör stämma till eftertanke.

Så detta med oljeberoendet. Man kan inte byta morötter mot palster-nackor hur som helst. Det är populärt att tala om hetvattentunnlar från kärnkraftverken, exempelvis från Forsmark till Uppsala och Stockholm. För det första skulle det betyda oerhörda investeringar. För det andra skulle vi bli väldigt sårbara i händelse av avspärningar och andra värre saker. För det tredje kan man fråga sig hur det skall gå till att hetta upp detta vatten efter år 2010 när kärnkraftsreaktorerna i Forsmark, Barsebäck och på andra ställen tas ur drift. Då är det inte lönt att bygga nya lättvattenreaktorer. Lennart Blom, för det kommer inte att finnas något användbart uran till dem.

Då har ni att välja mellan att installera kolkraft i Forsmark eller att övergå till briederteknik. Det vore bra om ni kunde ställa er upp och säga om ni är beredda att göra det. Är ni beredda att bygga dessa hetvattenledningar och göra Stockholm och andra stora städer beroende av dem och sedan övergå till kol eller brieder när denna generation av kärnkraftsreaktorer tas ur drift? Då kan ni nämligen inte bygga några nya lättvattenreaktorer, eftersom uran 235 vid den tidpunkten kommer att vara slut i världen. Det är också något som man borde ha i minnet när man talar om dessa saker.

För det fjärde: Vi talar om övervakningssamhället. Det är märkligt att ansvariga myndigheter själva påstår att kärnkraften är speciell, fordrar speciell försiktighet, övervakning och kontroll. Det är det vi menar när vi talar om risken för att Sverige skall bli en polisstat. Internationellt finns det alltför många avskräckande exempel – som jag inte har tid att här redovisa – som visar på den risken.

BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Den svenska kärnkraftsdebatten började egentligen i slutet av 1940-talet, eller borde ha börjat då. I slutet av 1940-talet skapades AB Atomenergi för att bedriva forskningsarbete på kärnenergiområdet. Den första reaktorn kom som en forskningsversion 1954. Sedan var satsningen i full gång. Motiven för den svenska satsningen rymde såväl industri- och energipolitiska förväntningar som militära ambitioner. Bakgrunden till den svenska kärnkraftssatsningen finns ytterligare diskuterad i bl. a. boken "Rösta NEJ! – en bok om alternativ till kärnkraft och olja".

Bakom satsningen låg ingen offentlig debatt. De utredningar som hade genomförts nämnde knappast säkerhetsfrågorna. Avfallsfrågan fick ingen seriös behandling. Egentligen visste därför knappast politikerna och än mindre svenska folket vad det var fråga om. Inte förrän 1972–1973 kom den svenska kärnkraftsdebatten i gång på allvar, och då var det väl sent.

Jag menar att det bristande intresse som såväl kraftföretag som myndigheter under den nu beskrivna perioden visade nu måste kompenseras med en genomgripande belysning av kärnkraftens problem.

Innan jag redovisar min syn på hur många av den senaste tidens utredningar skulle kunna behandlas i offentliga förhör, vill jag säga att det

naturligtvis hade varit önskvärt att sådana förhör hade kunnat hållas alltsedan kärnenergiens verksamhet började diskuteras i Sverige. Inte minst gäller det de utredningar som i olika sammanhang presenterades i början av 1970-talet, några uppenbarligen i avsikt att stimulera kärnkraftsutbyggnaden.

Jag kan i detta sammanhang nämna den prognos från kraftföretagen som i början av 1970-talet talade om nödvändigheten av 24 reaktorer år 1990. Vidare kan nämnas den avfallsutredning – Aka-utredningen – som i mycket vaga ordalag menade att det inte fanns någonting som tydde på att kärnavfallsproblemen i en framtid inte skulle gå att lösa. Slutligen kan man i detta sammanhang nämna den närförläggningsutredning som byggde på den nu hårt kritiserade Rasmussenutredningen. Närförläggningsutredningen gav ju, som de flesta här erinrar sig, praktiskt taget klartecken för lokalisering av ett kärnkraftverk till Haninge strax utanför Stockholm – en lokalisering som i många avseenden skulle ha varit många gånger sämre än lokaliseringen av det nu hårt kritiserade Barsebäcksverket.

De olika sidorna i den kommande folkomröstningen om kärnkraften kommer att sprida mängder av informationsmaterial till väljarna. I flera fall kommer detta material att kritiserats och rent av underkännas av resp. motståndare. Det är uppenbart att mottagarna, den svenska allmänheten, får det svårt att värdera de olika faktauppgifter som presenteras. Och möjligheten att göra det avgör hur demokratiskt meningsfull folkomröstningen blir. Där är situationen i dag mycket otillfredsställande.

Låt oss först konstatera att parterna – nej-sidan resp. ja-sidan – har mycket olika karaktär. På den ena sidan finns stencilapparaterna och vanliga människors levande oro och aktiva engagemang, på den andra sidan högglasspapper och betalda propagandister – maktgruppernas företrädare. Så har det alltid varit. Det är för att bidra till en förbättring i detta avseende som jag har skrivit min motion.

Min utgångspunkt har varit att det är rimligt att väljarna skall få tillgång till en begriplig och allsidig information – detta trots att det kan vara svårt för var och en att ur de olika, mer eller mindre partiska, inlagorna få fram det sakliga och objektiva underlag som krävs för ett genomtänkt ställningstagande. Mitt förslag är att man utnyttjar någon form av offentligt förhör, s. k. hearings.

I den amerikanska politiska processen utnyttjas systemet med offentliga förhör i många sammanhang. Förhören kan arrangeras såväl av statliga eller delstatliga myndigheter som av lagstiftande organ. Hearings tillgrips ofta just för att vinna klarhet kring grundfakta i kontroversiella frågor. I det amerikanska systemet vittnar man i samband med hearings ofta under ed. De som deltar i hearings utsätts vidare för korsförhör. Självfallet är dessa hearings normalt öppna och offentliga för allmänheten.

Ett direkt överförande av det amerikanska hearingsystemet till svenska förhållanden låter sig naturligtvis inte göras. Däremot är själva idén om hur man skall bringa reda i mängder av kontroversiell information väl värd att tänka igenom.

Det är möjligt, för att inte säga troligt, att många utredningar och remissvar skulle få ett helt annat innehåll om författarna från början varit medvetna om att de kanske i offentliga förhör måste förklara sina slutsatser.

Låt mig här nämna några exempel på frågor som i det nu aktuella sammanhanget skulle lämpa sig väl för offentliga förhör.

Frågor i anslutning till konsekvensutredningens arbete skulle kunna gälla de ekonomiska beräkningarna, åtgångstalen inom elkrävande industribranscher, elprognosen, som ja-sidan i folkomröstningen bygger på, referensprognosen i dess helhet och elsparåtgärder. Vidare skulle frågor gällande introduktionstakten och kostnader för vindkraft och självfallet oljeprisutvecklingen och dess betydelse för kol- och uranpriserna kunna tas upp till behandling. Jag skall också nämna valet av uppvärmningsform i nytillkommande bebyggelse vid en kärnkraftsavveckling, kärnkraftens kostnader och drifttillgänglighet, elprisets utveckling och dess betydelse för sysselsättningen, energipolitikens betydelse för sysselsättningen i stort liksom ja-alternativets utformning och effekter efter år 2000.

De senaste dagarnas debatt har också visat att när det gäller konsekvensutredningens material borde man vid offentliga förhör diskutera konsekvenserna av en kärnkraftsavveckling efter en 25-årig parentes samt konsekvenserna av en eventuell framtida snabbavveckling av kärnkraften efter en allvarlig olycka. Med det sistnämnda avser jag således inte den gradvisa avveckling av de sex reaktorer som används och som förordas i nej-alternativet.

När det gäller reaktorsäkerhetsutredningens arbete har man från miljövärdsprogrammet vid Lunds universitet föreslagit en lämplig inriktning av förhören på sex fackområden. Dessa fackområden är: samverkan människa-maskin, materialteknik, värme- och strömningsteknik, tillförlitlighetsteknik, spridning av radioaktiva ämnen och strålningens hälsoeffekter.

Slutligen vill jag som exempel på material lämpligt för offentliga förhör nämna strålskyddsinstitutets utredning om beredskapsplaneringen vid kärnkraftsolyckor. Här gäller frågorna bl. a. möjligheten till meteorologiska förutsägelser, utrymningsfrågor, kommunikationsproblem vid olyckstillfället och myndigheternas information till allmänheten efter olyckan. Ett särskilt problem gäller en eventuell ohörsamhet från allmänhetens sida liksom problemet med panikreaktioner och inkonsekvent handlande. I detta sammanhang finns ytterligare en mängd praktiska problem som således enligt min mening skulle lämpa sig väl för offentliga förhör.

Debatten fram till folkomröstningen kommer att vara intensiv. Om inte särskilda åtgärder vidtas, kommer kanske de sakfrågor jag här har berört tyvärr att komma i skymundan. Företrädare för industrin och andra utbyggnadsintressenter använder redan demagogiska grepp i debatten på en nivå som förskräcker med tanke på frågans allvarliga karaktär. Som exempel kan nämnas den ledamot av denna riksdag som påstår att linje 3 bärs upp av kändisar och gitarrspelare. Än värre är det kanske, när företrädare för utbyggnadsalternativen betecknar dessa som avvecklingsalternativ och

därigenom skapar förvirring bland väljarna, en förvirring som började när ja-sidan inte kunde enas om ett alternativ. I frågan om skillnaden mellan begreppen utbyggnad och avveckling måste allmänheten ha svårt att förstå att samma tolv planerade reaktorer som vid tidpunkten för energipropositionen i våras sades innebära en försiktig och begränsad utbyggnad nu sägs stå för en förnuftig avveckling.

Dessa frågor liksom det faktum att ja-sidan envist vägrar redovisa vilka mängder kol man tänker sig att använda när man, som man själv påstår, avvecklat kärnkraften om 25 år samtidigt som man hävdar att nej-alternativet är ett kolalternativ gör att frågan om en grundligare redovisning, t. ex. genom offentliga förhör, enligt min mening blivit alltmer angelägen.

Det måste för allmänheten te sig litet egendomligt att samma partier som genom åren förespråkade en fortsatt utbyggnad av kärnkraften nu visar stor räddhågsenhet när det gäller att få en offentlig och allsidig genomlysning av de frågor kring kärnkraften som hela folket skall ta ställning till i folkomröstningen. Det borde ju ligga i alla partiers intresse att klara ut vad som är fakta, vad som experter från olika sidor kan skriva under på och vad som är värderingar och allmänt tyckande i energidebatten.

Det är särskilt angeläget att noggrant gå igenom just konsekvensutredningen och reaktorsäkerhetsutredningen med tanke på att de inte går ut på remiss och granskning, något som annars är brukligt i fråga om statliga utredningar. Detta är också angeläget med tanke på den massiva kritik som riktats mot utredningarnas sammansättning. Ingen kan på allvar hävda att sammansättningen speglar den spännvidd i uppfattning som finns mellan olika experter och vetenskapsmän på dessa områden.

Om riksdagen inte bifaller min motion i denna fråga, ligger det nära till hands att dra slutsatsen att man inte är särskilt angelägen om att ta ansvaret för att offentliga förhör verkligen kommer till stånd. Även om man kan anta att radio, tidningar och TV på ett informativt sätt kommer att belysa energifrågorna, kanske t. o. m. i form av hearings, så skulle det vara en styrka för Sveriges riksdag om också de som företräder ja-sidan kunnat medverka till ett enigt beslut om att man garanterar att sådana hearings verkligen blir av och att formerna för dem blir rättvisa och hederliga.

Nu är det bara nej-sidan som presenterat ett genomarbetat och väl avvägt avvecklingsalternativ inför folkomröstningen, i form av den Rösta nej-bok som blivit en sådan försäljningsframgång att den tryckts i över 200 000 exemplar. Här redovisas hur kärnkraften, som alla partier nu erkänner är så farlig att den bör avvecklas, verkligen kan avvecklas på ett planerat sätt under högst tio år. Det kan göras tillsammans med att oljeberoendet minskas med 25 %, vilket således motsvarar samma oljeanvändning som ja-sidan räknar med.

Genom vårt nej-alternativ, linje 3, kan vi på ett genomtänkt och kontrollerat sätt avveckla kärnkraften. Hur det går om linjerna 1 och 2 skulle genomföras vet ingen. Man redovisar bara i allmänna ordalag att kärnkraften skall avvecklas någon gång i en framtid, som kommer att bestämmas av en annan generation politiker. Man skriver ingenting på valsedlarna för linjerna

1 och 2 om det som också borde ha stått där, nämligen detta att då vi satsat ytterligare 15 miljarder kronor på en utbyggnad av kärnkraften, och då de tolv reaktorerna en gång är utbrända blir det svårt att ersätta dem med annat än nya kärnkraftverk eller kolkondenskraftverk i stor skala. Då har man också producerat 8 000 ton högaktivt avfall och om detta upparbetas 50 ton plutonium. Vad som skall göras av detta vet ingen ännu, men vi hoppas att det skall lösa sig. Plutonium kan tyvärr också användas för tillverkning av atombomber. Lösningen av problemen, liksom kostnaderna, överlåter vi till våra efterkommande. Detta skriver man inte på valsedlarna för linjerna 1 och 2 inför folkomröstningen. Men jag försäkrar att vi som står bakom linje 3, vi som säger nej till en fortsatt marsch in i kärnkraftssamhället, skall göra allt som står i vår makt att verkligen förklara alla effekter av de olika alternativen. Då kommer det att framgå att linje 3 är det enda verkliga avvecklingsalternativet.

Det förefaller som om man på ja-sidan inte är riktigt ense om betydelsen av vad som har skrivits på första sidan, de identiskt likalydande texterna för linjerna 1 och 2. Å ena sidan talar man om att hålla öppet för bridreaktorer och uranbrytning, å andra sidan säger man att linjerna 1 och 2 egentligen är så lika att de kan läggas ihop. Därefter kommer ytterligare en representant och talar om att denna text kan betyda både att de tolv reaktorerna kan förnyas och att kärnkraften egentligen kan rulla vidare i 20, 30 eller 60 år.

Allt detta illustrerar egentligen ingenting annat än att ja-sidan är så löslig i sina konturer att väljarna i verkligheten inte ges några garantier alls för att kärnkraften i dessa förslag blir en parentes.

Det skulle vara klagörande om talesmän för ja-sidan här i kammaren i dag kunde ge besked om hur det blir med väsentliga frågor som uranbrytning, upparbetning, anrikning, reaktorexport, parentesens längd och mycket annat väsentligt beträffande kärnkraften.

Jag vill övergå till att i korthet kommentera tidigare inlägg. Jag förstår att Lennart Blom tycker att det är mycket pengar som ställs till nej-sidans förfogande. Men 1:an och 2:an, de som tillsammans blir 12, får ju ett massivt ekonomiskt stöd genom bakgrundsannonsering m. m. som är större än nej-sidans totala tillgångar i den här omröstningen. Detta kommer inte att tas ut på skattsedeln utan genom en höjning av elpriserna och andra priser.

Lennart Blom påstår också att anhängarna av linje 3 är missnöjda med utredningarna. Ja, men då borde väl de nöjda vara beredda att ställa upp vid offentliga förhör där vi kan korsförhöras, så att det inför hela svenska folket redovisas var vi egentligen står.

Carl Tham berörde bortfallet av olja. Skulle det plötsligt bli ett bortfall av olja kommer landet i en mycket besvärlig situation. Men blir det, efter det att man har gjort sig beroende av tolv kärnkraftverk, också ett bortfall av kärnkraften till följd av en stor olycka som stoppar ytterligare kärnkraftverk eller till följd av krig, en situation då enligt vår försvarsminister kärnkraften skall stoppas, kan jag inte förstå annat än att vi får ett mycket värre läge än vid ett visst bortfall av olja. I det senare fallet finns det alternativ, eftersom det fortfarande finns många länder som trots allt levererar olja.

Sedan till Ingvar Carlsson. Man räknar med att fram till den 1 juli 1980 21 miljarder kronor har investerats i kärnkraften och att det återstår 14,6 miljarder kronor att investera.

Carl Tham försökte verkligen att bli av med det tolfte aggregatet. Men det svar som han och hans förhandlare fick från kapitalet i Oskarshamn – och det är ju där som det privata kapitalet på kärnkraftsområdet finns – var: Försök inte, för vi har majoritet i riksdagen genom moderater och socialdemokrater. Därför är det inte vidare klädsamt när han nu vill göra Thorbjörn Fälldin ansvarig härför – hans ärliga vilja och uppsåt i denna fråga kan inte ifrågasättas. Däremot kan man ifrågasätta ärligheten i denna typ av påståenden.

Lika litet trovärdig är Ingvar Carlsson när han utmålar vårt alternativ som ett kolalternativ. Tror han att Sveriges miljöförhållande skulle ställa upp på ett kolalternativ? Så är det naturligtvis inte. Den har upptäckt att ja-alternativet på sikt leder till ett mycket större kolberoende än linje 3, som inte alls leder till något stort kolberoende.

Ingvar Carlsson m. fl. i denna kammare förutsåg 1975 att elförbrukningen skall öka med 6 % varje år. Nu blir ökningen enligt Ingvar Carlsson 3,7 %. Den ökade elkonsumtionen beror inte på industrin utan på att nyuppförda småhus förses med elvärme. Det är emellertid ganska enkelt att ersätta den med annan och troligen billigare uppvärmning.

Utredningar har visat att varvtalsregleringar inom industrin kan ersätta minst 5 TWh, alltså ett kärnkraftverk. Lönsamheten för de investeringarna är sådan att avskrivningstiden blir mindre än tre år. Sparande och ny teknik är de billigaste sätten att skaffa ny energi.

Jag vill peka på ytterligare en orättvisa i detta sammanhang. Kärnkraften får till låg ränta låna pengar med en amorteringstid på 20–25 år. Inom industrin kan massor av energibesparande åtgärder vidtas, och de kan ge en förräntning på 25, 35, 40 eller 50 %. Ändå vidtas inte de åtgärderna. Den bästa investeringen för att få detta samhälle att fungera är att spara energi och att inte bygga ut kärnkraften.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

CARL THAM (fp) replik:

Herr talman! Börje Hörnlund talade om mycket, och det går inte att ta upp allt i en kort replik. Jag skall senare under debatten återkomma till några av de saker som han tog upp. Jag vill nu bara säga något om detta med offentliga utfrågningar.

Ingen har något emot att det arrangeras offentliga utfrågningar. Det är tvärtom synnerligen värdefullt att man på alla upptänkliga sätt ser till att fakta kommer fram före folkomröstningen. Särskilt vi som företräder linje 1 och linje 2 har allt intresse av att fakta kommer fram, eftersom de så entydigt talar emot linje 3. Det finns ingen som helst tvekan på den punkten.

Men frågan gäller inte detta utan den gäller om riksdagen skall uppdraga åt regeringen att arrangera speciella utfrågningar. Den frågan har diskuterats mellan partiledarna och avvisats av dem. Regeringen har avvisat den i sin

proposition, underskriven av de centerpartistiska statsråden. Man har sagt att det får ankomma på de olika kampanjkommittéerna att arrangera sådana utfrågningar. De har dock sammanlagt fått 36 milj. kr. bl. a. för att kunna ge sådan här information. Jag tycker det skulle vara utmärkt om linje 3 använder en del av sina 18 milj. kr. till att belysa bl. a. effekterna på svensk oljeförbrukning av linje 3:s avvecklingsalternativ. Det skulle säkert lära er ett och annat. Jag tror också det vore mycket värdefullt om man arrangerade offentliga utfrågningar och diskuterade vilken effekt en snabb avveckling får på det svenska elpriset under de kommande åren och vilken effekt det i sin tur får på de industrier som är så starkt beroende av elström.

Det vore också mycket värdefullt att få belyst hur det går ihop att å ena sidan säga att vi skall inte ha någon geografisk rörlighet på arbetsmarknaden, vi skall inte tvinga folk att flytta, vi skall försöka bibehålla sysselsättningen i Norrland och i skogslänen, och å andra sidan företräda ett energialternativ som just driver fram snabba omflyttningar på arbetsmarknaden. Detta är verkligen en fråga som i högsta grad skulle vara förtjänt av offentliga utfrågningar – och gärna medling, om det nu är det som efterfrågas.

Men detta är ju en sak som kommittéerna får anordna. Det är det som näringsutskottet med instämmande i regeringens proposition föreslår.

LENNART BLOM (m) replik:

Herr talman! Jag skulle på två punkter vilja replikera herr Hörnlund.

Den första punkten gäller det som redan har behandlats, nämligen den runda summan 15 miljarder, som linje 3 har bestämt sig för att använda i propagandan. Den siffran är felaktig. Eftersom jag tidigare har suttit i de bolag som tidigare sysslat med detta, råkar jag vara en av dem som vet vad de talar om. Det är ungefär hälften av summan som det kan bli fråga om i form av avbeställningskostnad, skadestånd och redan nedlagda belopp för O 3 och F 3. Även det är mycket pengar i och för sig. Jag föreslår att företrädarna för linje 3 övergår till en mer realistisk siffra än 15 miljarder.

Den andra punkten är resonemangen om offentliga förhör m. m. Min kritiska inställning till herr Hörnlunds, centerns och vpk:s yrkanden beror också på att man i konsekvensutredningen fann det opportunt att i dramatiska former hoppa av från referensgruppen. Den aktning man känner för sådana, som inte vill stanna kvar och kämpa för sina synpunkter och som sedan i stället söker revansch genom att i efterhand begära offentliga förhör och därmed kasta en skugga över det tidigare arbetet, är klart begränsad, herr Hörnlund.

BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Det är väl också känt för Carl Tham att det var två partiledare som i diskussionerna var intresserade av offentliga förhör. Men det var inte majoritet för den ståndpunkten. Jag är alltså medveten om att efter partiledaröverläggningen är regeringen som vanligt enhällig när den lägger fram förslag.

Nu är det ju på nej-sidan som ber om offentliga hearings. Det fattades

Onsdagen den
16 januari 1980

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

bara en sak i Carl Thams anförande, eftersom han var så utomordentligt positiv, nämligen att han ställt sitt parti bakom den ståndpunkten. Det blir ordentlig tyngd om riksdagen ställer sig bakom en sådan begäran.

Beträffande centralisering och koncentration har jag en uppfattning rakt motsatt herr Thams. Det är kärnkraftssamhället som blir det koncentrerade samhället. Det samhälle som bygger på alternativ energi ger arbetstillfällen på de orter där de bäst behövs.

Till Lennart Blom vill jag säga följande. Huvudinslaget i argumenteringen har ju varit detta med centern och vpk. Bakom nej-alternativet står 40 organisationer – kyrkans ungdom, frisksportare, ett flertal miljöorganisationer, kristliga gymnasieorganisationer osv. Det är alltså en folkrörelse som det är fråga om.

CARL THAM (fp) replik:

Herr talman! Jag vill för Börje Hörnlund bara upprepa vad frågan nu egentligen gäller. Frågan gäller ju inte om det skall arrangeras offentliga utskottsutfrågningar eller inte, utan frågan gäller Börje Hörnlunds begäran att riksdagen skall uttala sig i denna fråga och besluta att uppdra åt regeringen att arrangera sådana utfrågningar på något lämpligt sätt. Vi säger i likhet med regeringen att detta bör ankomma på de olika kampanjorganisationerna eller andra organ som vill göra det. Tillräckligt med pengar har ställts till förfogande.

Men vi är alltså mycket positiva till den här typen av utfrågningar. Folkpartiet har i själva verket i många år drivit kravet att utskotten här i riksdagen skulle få möjlighet att arrangera offentliga utskottsfrågningar. Det hade kanske varit en utmärkt sak i det här sammanhanget om den möjligheten hade funnits. Men utskotten får inte arrangera sådana offentliga utfrågningar. När folkpartiet har rest det här kravet under många år har centerpartiet alltid röstat emot. Så den möjligheten står inte till buds.

Det är bra att man får en faktabelysning. Jag tror att Börje Hörnlund också behöver en sådan när det gäller åtskilligt i den här debatten. Tag detta med effekten på arbetsmarknaden av en mycket snabb kärnkraftsavveckling! Det är ju obestriddligen så att den leder fram till mycket kraftigt höjda elpriser. Vi kan diskutera om det blir höjningar på 40, 50 eller 60 %. Det är obestriddligen så att de mest elkraftsberoende industrierna ligger i skogslänen, i de län som har särskilda sysselsättningssvårigheter. Det är pappers- och massaföretag, det är stålindustrier och tunga basindustrier som behöver mycket el. Och det är obestriddligen så att en kraftig ökning av elpriset får dramatiska effekter på deras möjligheter att producera till konkurrenskraftiga priser och därmed på sysselsättningen i dessa regioner. Det framtingar en ökad rörlighet på arbetsmarknaden, rakt motsatt det som Börje Hörnlund egentligen vill åstadkomma. Det vore en utmärkt sak att belysa i en offentlig utfrågning.

BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Diskussionen i den här kammaren blir av påståendekaraktär.

Jag är allvarligt oroad över att ja-sidan kommer att fortsätta diskussionen i form av påståenden och lita på det mycket kraftiga övertag som man har med näringslivets annonsering i bakgrunden och med en majoritet av fackföreningstidningar och andra tidningar. Det är för att komma bort från denna påståendebatt som jag har skrivit min motion om offentliga förhör.

Carl Tham säger att vår linje medför energiprishöjningar på grund av kolkondensel. Det är ju framför allt det vi inte vill ha. Det är en utredning som pådyvlar nej-alternativet kolkondensel. På det bygger då framför allt linje 2 sin valhandbok, som vi har tillgång till. Det är den diskussionen förbi varandra som vi icke skall ha.

PER UNCKEL (m):

Herr talman! Folkomröstningen den 23 mars gäller om vi skall använda de tolv kärnkraftsreaktorer som vårt land i realiteten har. Men den avgör naturligtvis också villkoren för samhällsutvecklingen i stort. En fungerande ekonomi och en säker energiförsörjning har alltid varit och kommer alltid att vara en förutsättning för att samhället i övrigt skall kunna ställa upp till människors stöd. Ett mjukt samhälle – ett bättre samhälle än dagens – kräver energi.

Birgitta Hambræus, Börje Hörnlund m. fl. företrädare för linje 3 försöker nu hävda att vi i realiteten får en starkare ekonomi och fler jobb om vi säger nej till att använda kärnkraft i en omfattning som motsvarar all svensk vattenkraft. Sådana påståenden faller på sin egen orimlighet. Man får inte fler jobb och en starkare ekonomi om man ovanpå de samhällsekonomiska problem som vårt land ändå står inför skall lägga kostnader av den storlek som redovisats på kärnkraftsavvecklingens konto.

Men ekonomi och sysselsättning måste självfallet underordnas kravet på att energiförsörjningen skall ske under säkra former. Utredningarna efter Harrisburg har gett ett mycket viktigt besked: De grundläggande bedömningar av kärnkraftens säkerhet på vilka vi tidigare byggt bl. a. det svenska kärnkraftsprogrammet är alltså giltiga. Vi kan göra förbättringar, men de grundläggande analyserna håller. Det är ett befriande besked till alla dem som ändå tror att kärnkraften kan göra nytta i det svenska samhället under ännu en tid.

Men Harrisburgsutredningarna säger också att kärnkraften inte är riskfri.

Andra utredningar som gjorts under den senaste sexmånadersperioden lämnar andra viktiga bidrag till den faktabild som Börje Hörnlund efterlyser. Utredningarna hade måhända blivit ännu bättre, om centerns representanter hade behagat stanna kvar tills utredningarna var färdiga. Nu fick man fullfölja dem så gott man kunde och med tillgång till den expertis som det svenska samhället, centerpartiet förutan, ändå disponerar.

Konsekvensutredningen säger att vi inte kan spara och hushålla oss bort från kärnkraften. Vi har nämligen redan satt upp en så hög hushållningsambition fram till 1990, inkluderande de tolv reaktorerna, att utredningen bedömer det så att det svenska samhället, den svenska ekonomin och

tryggheten i jobben inte klarar en högre ambition än denna.

Utredningen säger vidare att även om vi skulle vilja det, så förmår inte de förnybara energikällor som vi vill ha i en framtid att ersätta kärnkraften fram till 1990. Det är därför, Birgitta Hambræus, Börje Hönrlund och övriga företrädare för linje 3, som vi misstror er när ni överintecknar dessa energikällor. De statliga utredningar som ändå givit ett underlag till folkomröstningsdebatten tar vi i linje 1 som utgångspunkt när vi försöker bedöma vad en kärnkraftsavveckling faktiskt leder till. Det är därför vi konstaterar att det bara är kol och ännu mer olja som kan ersätta våra tolv kärnkraftsreaktorer.

Ni avvisar dessa utredningar och hänvisar i stället att vi måste ägna oss åt vetenskaplig medling i form av offentliga förhör i riksdagens eller regeringens regi. Man förlänar inte lättsinnet med fakta en högre dignitet bara genom att kräva vetenskaplig medling mellan lättsinne och de fakta som ändå har redovisats under de senaste sex månaderna. Den här debatten har ju f. ö. redan halverat den centerpartistiska uppgiften om återstående kärnkraftskostnader från 15 till 7,5 miljarder.

En kärnkraftsavveckling innebär risker – risker för människors hälsa och för människors miljö. Det är de riskerna som svenska folket nu måste ställa mot de risker som alldeles otvetydigt också är förknippade med att använda de tolv kärnkraftsreaktorerna.

Vi kan i dag bemästra kärnkraftens risker på ett sätt som vi som arbetar för linje 1 finner acceptabelt i jämförelse med de svårigheter vi alltjämt har med att bemästra kolets och oljans förödande miljöförstöring. Vi vet i dag inte hur vi skall hantera koldioxiden, som hotar att fördärva hela den globala klimatbalansen. Vi vet inte hur vi skall klara tungmetallerna som kryper sig på oss genom olje- och kolanvändningen. Vi vet bara till en del hur vi skall klara av svavlet som försurar våra sjöar och marker.

Vi kan inte avveckla kärnkraften utan ekonomiska uppoffringar. Vi kan, har det nu visat sig, inte heller avveckla kärnkraften utan risker för människors hälsa och för den fysiska miljön.

Det är mot den bakgrunden som vi, med stor respekt för alla dem som tvekar inför kärnkraften, ändå är beredda att säga: Använd våra tolv kärnkraftverk. De lägger den bästa grunden för ett samhälle som skänker trygghet åt alla dem som bäst behöver våra gemensamma omsorger.

BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Antagligen är en del av orsaken till att vi hamnar på olika siffror när det gäller kostnaderna för avveckling av kärnkraften att vi anlitar olika experter. Vi anlitar fortfarande de experter som tidigare flitigast anlitats i utredningar. Vad de kan är elkraftsutbyggnad. De är vana att tänka i banor som gäller hur man skall befrämja elkraftsutbyggnaden i vårt land, och de ger utifrån de utgångspunkterna och de kunskaperna beslutsunderlag.

Vi på nej-sidan har tänkt i andra banor. Vi har i stället frågat oss var man hamnar om man investerar i effektivare energianvändning i stället för i utbyggnad. Det visar sig enligt statens industriverk att en investering på 1

miljard ungefär i industrin i dag för energihushållning, alltså effektivare användning av energin, ger en oljebesparing på 1 000 ton olja. Det innebär ju egentligen en otroligt lönsam investering som ändå inte blir av därför att industrin har ännu angelägnare investeringsobjekt i sin egen produktionsidé. De kan alltså inte ägna sig åt energibesparing på det sättet, och de får jämförelsevis billig elkraft ännu så länge. Med en investering på 1 miljard, alltså för 1 000 kr. per ton olja som i sig kostar 1 000 kr. nu, kan man för all framtid avvara 1 000 ton olja. Det är en häpnadsväckande god idé. Räknan man med den sortens beslutsunderlag blir det ekonomiskt på ett helt annat sätt att avveckla kärnkraften. Vi har ingen tanke på att ersätta kärnkraftselen med kolkondens-el som ni på ja-sidan vill pådyvla oss. Där ligger den stora skillnaden.

Per Unckel tog upp Harrisburgutredningen och menade att den skulle lugna oss. Vad har Harrisburgolyckan bl. a. visat? Jo, att sannolikhetsskalkyler är i sig osäkra – att det inte finns någon som helst säkerhet för att man har räknat in i de här sannolikhetsberäkningarna alla möjliga olyckor som kan inträffa. Alla säger nu: Beräkningarna är osäkra i sig. Dessutom har det visat sig att vi måste vara beredda på att Harrisburgsituationer uppstår. Vi är alla överens om att där var vi nära en stor olycka. Ringhalsövningen visade också att det finns en stor okunnighet hos dem som nu har hand om detta. Det var också i Harrisburg en stor förvirring. Jag tror att det är väldigt viktigt att vi för fram detta när det gäller Harrisburg.

Men sedan en fråga: Kommer vi att slippa kol och olja i alternativen 1 och 2? Ni menar i era diskussioner att dessa energislag är farliga. Slipper vi kolkraft? Slipper vi kolanvändning? Slipper vi olja i era alternativ?

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Några ord till Per Unckel om sambandet mellan sysselsättning och energi.

Den stora energikommissionen visade, märkligt nog, tydligt och klart att B-alternativet, som avsåg avveckling av kärnkraften, skulle ge åtskilligt flera årsjobb än vad C-alternativet, som var kärnkraftsalternativet, skulle ge. Motsvarande förhållande gäller för konsekvensutredningen. Inte heller den har påvisat att en avveckling skulle ge färre jobb.

Men varför kommer då påståenden härom ständigt och jämt tillbaka? Jo, det beror på att man bygger sin argumentation och sina påståenden på de olika elprognoser som tas fram. Energikommissionen byggde sina påståenden i kärnkraftsalternativet på att vi behöver en elproduktion av 145 TWh år 1990. Det var en kraftig bantning av vad som hade sagts tidigare, under 1960- och 1970-talen. CDL:s berömda elprognos från år 1970 hade angivit ett betydligt högre tal.

I konsekvensutredningen har man kommit ned till 125 TWh. Det är ytterligare en bantning. Vi vet alla – både kärnkraftsförespråkarna och vi andra – hur dessa olika prognoskurvor ser ut. Det har varit ständiga överbud och ett ständigt överreklamerande av behoven av elkraft. Vi behöver inte så mycket elkraft som ni säger, och då får vi inte heller de våldiga konsekvenser

Onsdagen den
16 januari 1980

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

som ni anger.

Elkraftsförbrukningen i det här landet låg 1979 på ungefär 83 TWh. Vi har sagt att man behöver förbruka 95 TWh år 1990. Det är en inte obetydlig ökning. Konsekvensutredningen säger alltså att det kommer att konsumeras 125 TWh. Det kommer inte att behövas så mycket elkraft, och därmed faller också genast behovet av en eller kanske två reaktorer bort. Det är där som skillnaderna i förhållande till vad som påstås i statliga utredningar ligger. Det finns ingen anledning till att vi skulle godta dessa energikommissionens eller konsekvensutredningens prognoser – det har ju alltid tidigare visat sig att statliga utredningarna har skjutit över målet i sina prognoser för utvecklingen av ellförbrukningen. Det är alltså på den punkten som skillnaden ligger, och det bör framhållas när man talar om dessa frågor.

BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Det var när Per Unckel använde ordet "lättsinne" som jag begärde replik. Det kärnkraftsavfall som Per Unckel vill att vi skall lämna efter oss skall hållas avskilt från allt levande under minst 10 000 generationer, och ansvaret för det är Per Unckel beredd att ta – utan att kalla det lättsinne. Han är också beredd att acceptera att tolv utbrända reaktorer överlämnas till kommande generationer. Det är ett mycket stort ansvar man tar på sig när man går vidare på denna väg in i ett kärnkraftssamhälle.

Per Unckel är intresserad av miljöaspekterna när det gäller kol och olja, och därför vill jag fråga honom direkt – det har nämligen inte varit möjligt att få något avståndstagande på den punkten – om det kommer att bli aktuellt med uranbrytning eller inte. Om han är intresserad av miljöfrågor bör han här i kammaren svara nej på den frågan, dvs. att det aldrig kommer att bli någon uranbrytning i Ranstad. Vid en sådan brytning blir det nämligen fråga om ordentliga utsläpp av tungmetaller och andra ämnen. Jag ber Per Unckel svara på den frågan – då kan hans argumentering på miljöområdet bli trovärdigare.

Det verkar vidare som om vi ändå är överens om siffrorna så långt att investeringarna i kärnkraft hittills uppgår till 21 miljarder och att det återstår att investera ca 15 miljarder, om utbyggnaden avbryts den 1 juli 1980. Det blir då oundvikligt att ta upp en förhandling om skadestånd, och dess resultat blir beroende av hur mycket man är beredd att betala. Om Vattenfall och de företag som arbetar med utbyggnaden får ett skadestånd för att avbryta den, kommer de pengarna inte att gå till kärnkraft utan till annan produktion.

PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Sex korta kommentarer.

1. Vi anlitar olika experter, sade Birgitta Hambraeus. Ja, det gör vi uppenbarligen. Ring och fråga dem som har fått beställningar på kärnkrafts-aggregaten vad priset är. Dra från detta pris det man redan har lagt ned, och dra från det sålunda erhållna beloppet det skadestånd som vi kommer att tvingas att betala vid en avveckling. Det är den återstående kostnaden. Den ligger på ungefär 7,5 miljarder.

2. Vi har inte tänkt ersätta kärnkraft med kol, sade Birgitta Hambraeus. Nej, det vet jag mer än väl. Poängen är att ni ändå kommer att tvingas ersätta kärnkraften med kol. Det är därför som den relevanta jämförelsen för svenska folket inför folkomröstningen, om man vill ta hänsyn till miljön, inte är jämförelsen mellan kärnkraft och vindenergi utan mellan kärnkraft och den kolkraft som vi – centerns påståenden till trots – vet måste sättas i kärnkraftaggregatens ställe.

3. Vi måste vara beredda, sade Birgitta Hambraeus, på att ett Harrisburg kan inträffa. Ja, det är en viktig lärdom efter Harrisburg. Det är därför vi alla nu sluter upp bakom de 49 punkter som reaktorsäkerhetsutredningen föreslår skall genomföras för att ytterligare stärka säkerheten i de svenska kärnkraftverken. Men slutsatsen därav blir – om vi är medvetna om att ett nej till kärnkraft innebär ett ja till kol – att vi skall jämföra den nya säkerheten i kärnkraften med vad vi vet skulle komma att inträffa om vi ersatte t. ex. Barsebäcksverket med ett kolkraftverk. Det innebär tre döda om året bara i kolgruvorna, för att inte tala om koldioxiden, tungmetallerna, svavlet och allt det övriga som kommer att spys ut över vårt landskap och fördärva hälsa och miljö.

4. Slipper vi olja och kol om vi röstar på linje 1? Nej, vi slipper tyvärr inte oljan på avsevärd tid här i landet. Så hårt har vi byggt fast oss i oljeberoendet. Men det blir mindre olja och mindre kol med alternativ 1 än med alternativ 3, och det är den avgörande utgångspunkten, som jag menar svenska folket skall ha när man jämför alternativen inför folkomröstningen.

5. Sysselsättningen ökar om vi avvecklar kärnkraften, sade Oswald Söderqvist. Jag kommer från Finspång. I Finspång finns en av de industrier som varit sysselsatta med kärnkraftsutbyggnaden, nämligen STAL-LAVAL, som bygger turbiner. Och visst ökar sysselsättningen på STAL-LAVAL om vi avvecklar kärnkraften. Då skall man bygga tolv nya turbiner till de nya kolkraftverken. Men vem skall betala jobben, Oswald Söderqvist? Visst kan vi ordna nya jobb, men det blir i så fall skattebetalarna som får betala.

6. 10 000 generationer får dras med avfallet från kärnkraften, sade Börje Hörnlund. Var försiktig med fakta! Er egen partiledare har skrivit under på en siffra som är tre nollor kortare.

BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Vi är uppe i siffror som fullkomligt svindlar. Det talas om tusentals generationer – kärnkraftsavfallets plutoniummängd blir inte ofarlig på 250 000 år. Det är siffror som är så höga att det är helt omöjligt för oss att fatta vad det rör sig om.

STAL-LAVAL och de företag som nu arbetar på kärnkraftsutbyggnaden skulle – just genom t. ex. skadestånden – kunna få möjlighet att investera i annan produktion, som alltså icke gäller kärnkraft. För ett turbinaktiebolag är mottryckskraften, som effektiviserar industrins energianvändning, en väldigt viktig marknad som då öppnas. Det är som Börje Hörnlund redan sagt: Om man avbryter utbyggnaden nu går 15 miljarder icke till kärnkraften utan kan i stället användas i vårt näringsliv för en bättre framtida

Onsdagen den
16 januari 1980

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

energiförsörjning.

F. ö. vill jag konstatera att Börje Hörnlund icke har fått svar på sina frågor.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Det vore bra, Per Unckel, om vi kunde föra en litet ärligare debatt och inte göra så grova övertramp som skedde här alldeles nys.

Det är inte på det sättet att det behöver byggas tolv nya kolkraftverk i Sverige om nej-sidans alternativ tillämpas. Det är någonting som *ni* säger, och det fotar ni fortfarande på de elprognoser som ni dragit upp utan all rim och reson och som alla ni i kärnkraftspartierna år efter år under 1970-talet har fått trycka ned och efterjustera till allt lägre nivåer.

Det är likadant nu. Nu säger ni: Vi behöver 125 TWh elkraft 1990, och får vi inte använda våra kärnkraftverk, måste vi bygga tolv kolkraftverk. Det är ni som säger detta. Det har vi aldrig sagt. Vi går in för hushållning och sparande och på detta sätt tar vi till att börja med borttoppreaktorerna.

Det är inte genom kärnkraften som jobben på STAL-LAVAL i Finspång skall klaras. Vilka blir jobben på STAL-LAVAL, Uddcomb eller Asea-Atom med ja-alternativet? Ni har ju själva sagt – det vet vi alla – att dessa tolv reaktorer med avseende på reaktortankar, installation och annat redan är färdigbyggda när det gäller verkstadsindustrin. Det har ni själva stått och sagt här. Tolvreaktorsalternativet ger inga flera jobb vare sig på STAL-LAVAL, Uddcomb eller Asea-Atom.

Kan ni exportera några reaktorer? Ni har försökt sälja reaktorer till Turkiet för nästan ingenting och med statliga garantier för nästan hela försäljningssumman. Det har ännu inte lyckats. De enda reaktorer som har placerats är de två i Finland. Att tillämpa ert tolvreaktorsalternativ ger inga flera jobb inom reaktorindustrin eller inom verkstadsindustrin. Det vore ärligt att tala om detta. Därför kvarstår energikommissionens och konsekvensutredningens beräkningar. De visar entydigt att sysselsättningen och jobben inte hotas av avvecklingen. Det kostar litet mera pengar, det är sant, men det är inte jämförbart med vad som tidigare lagts ut på kärnkraftsindustrin, och det är ingenting vi behöver fasa för.

Tala om sanningen, Per Unckel! Stå inte här i talarstolen och ljug!

PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Mycket skall man höra och mycket mer kommer vi att få höra före folkomröstningen. Birgitta Hambraeus lyckas nu få det skadestånd som skattebetalarna skall betala till en favör. Skadeståndet till kärnkraftsföretagen blir därmed ett sätt att främja en utveckling mot förnybara energiformer. Jag tror att något haltar i denna uträkning.

Elprognoserna är för höga säger Oswald Söderqvist. Ändå är han medveten om att sannolikt inget annat land på jorden går in för ett så hårdhänt hushållnings- och besparingsprogram som Sverige. Många menar att vi kommer att få svårt att klara detta besparingsprogram samtidigt som vi skall upprätthålla de övriga målen i den svenska ekonomiska politiken: full

sysselet, stabilt penningvärde och balans i våra utrikesaffärer. Men vi skall försöka. Vi måste göra det, om inte annat så av solidaritet med andra länder. Jag tror dock inte att vi kan komma längre än vi hittills har bestämt oss för.

Vilka jobb får vi om vi säger ja till linje 1 och bestämmer oss för att faktiskt utnyttja våra tolv kärnkraftsaggregat? Ja, vi lägger den bästa grunden, Oswald Söderqvist, för en ekonomi och en industri som förmår skapa nya resurser till det svenska samhället. Lägger vi ytterligare de 75 miljarder kronor som konsekvensutredningen har talat om eller det tre- eller fyrdubbla belopp som har figurerat i debatten såsom den slutliga kostnaden för en kärnkraftsavveckling ovanpå de svårigheter som svensk samhällsekonomi redan har drabbats av, vilka är då förutsättningarna att klara jobben, ekonomin och konkurrensen med utlandet? Det svenska samhället tål mycket men inte en hur stor misshushållning som helst.

Birgitta Hambraeus säger att siffrorna svindlar. Ja, det gör de. Vi har ett gemensamt ansvar inför den folkomröstning som nu är i vardande. Det gäller att så klart som möjligt redovisa fakta för det svenska folket för att ge människorna möjlighet att sortera sina intryck, sortera argumenten och själva avväga vad man tycker är den rimligaste och bästa lösningen för vårt lands trygga framtid.

I det ansvaret ligger också att vi måste vara försiktiga med att slänga ut den typ av påståenden som från centerhåll har blivit alltför vanliga. Tala inte i moraliskt högstående toner om fördelarna med nej-alternativet, med argument och med siffror som är hämtade ur en annan värld än verklighetens. Pådyvla inte dem som vill utnyttja de resurser som det svenska samhället har satsat i sina kärnkraftverk att vara förenade med Hin Onde.

Talmannen anmälde att Oswald Söderqvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

ANDERS BJÖRCK (m):

Herr talman! Folkomröstningar är inte särskilt vanliga i Sverige. Den vi nu har att ta ställning till är den fjärde i ordningen. Vid tidigare folkomröstningar har rösträtt tillkommit samtliga som har varit röstberättigade i de allmänna valen. Eftersom vi då inte haft kommunal rösträtt för invandrare, vilket vi har fått helt nyligen, har det inte varit något problem vilka som skall få delta i folkomröstningarna.

Vid de partiledaröverläggningar som föregått den folkomröstning som vi strax formellt skall besluta om enade sig majoriteten om att ge rösträtt också åt de utlänningar som bott i Sverige i minst tre år och som inte är svenska medborgare. Det är ett mycket förvånansvärt ställningstagande.

Socialdemokraterna vill ge den här gruppen av invandrare rösträtt också i riksdagsval, det vet vi. Men folkpartiet och centern har en annan uppfattning, liksom moderata samlingspartiet. De tre borgerliga partierna var, herr talman, så sent som förra året överens i denna fråga såväl i

Onsdagen den
16 januari 1980

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

konstitutionsutskottet som här i kammaren. När vi för något år sedan behandlade förslaget till folkomröstningslag var de tre partierna överens, och sådant var läget också förra våren – den 22 maj beslutade vi om ändringarna i den nya författningen, och då behandlade vi också frågan om folkomröstningar.

Det finns alltså ett riksdagsbeslut om dessa saker, men den linjen är moderata samlingspartiet i dag ensam om. Vi håller fast vid vår tidigare inställning och gör det på mycket goda grunder. Folkpartiet och centern har hoppat av. Vad är det som har hänt sedan den 22 maj förra året?

Herr talman! Jag kan bara se två möjliga skäl. Kanske har det hänt någonting under det senaste halvåret som föranlett en saklig omprövning av den tidigare ståndpunkten att invandrare som inte är svenska medborgare icke skall ha rösträtt vid folkomröstningar. I så fall har vi nu i dag, tycker jag, rätt att få reda på vad som verkligen har hänt, vad det sakskalet är.

Eller också, herr talman, har centerns och folkpartiets partiledningar inte haft någon aning om vad deras representanter i konstitutionsutskottet och i partigrupperna i kammaren haft för inställning i sakfrågan. Då handlar det om ett olycksfall i arbetet, och då bör vi väl i så fall också få detta bekräftat här i dag.

Herr talman! Det finns anledning att ha samma rösträtt vid riksdagsval och folkomröstningar. Blir det ändring när det gäller val till riksdagen skall naturligtvis ändringen gälla också folkomröstningar. Men nu bryter man ut folkomröstningar och går direkt emot ett nyligen fattat principiellt beslut som man själv har deltagit i. Det inger sannerligen icke respekt.

Det är i dag mycket lätt att bli svensk medborgare. Det tar normalt 3–5 år, och såvitt jag vet finns det inget land i hela världen som har generellt sett så förmånliga regler när det gäller att få medborgarskap som just Sverige. Moderata samlingspartiet anser att val till riksdagen och deltagande i folkomröstningar hör ihop. Då skall också rösträtten härvidlag höras ihop. Det är dessutom internationell praxis.

Den uppgörelse som har träffats på partiledarplanet har moderata samlingspartiet inte deltagit i, utan vi har redan från början haft en avvikande mening. Nu finns det tyvärr en majoritet i riksdagen för den här konstiga ordningen, och jag har inte för avsikt att begära votering – vi har ändå ett voteringsraseri i kammaren. Jag skall därför inte formellt yrka bifall till den ståndpunkt som vi intar i frågan. Det får räcka med de markeringar som vi har gjort gång på gång under hela det här ärendets behandling:

Allra sist, herr talman, måste jag erkänna att jag är väldigt förvånad över reservationen i näringsutskottets betänkande om utskottsutfrågningar och hearings på detta område. Internationell praxis är att ett riksdagsutskott sköter sådana här saker. Näringsutskottet skulle rimligtvis ha kallat in representanter för olika ståndpunkter. En fördel med det jämfört med att skjutsa den här frågan till regeringen är att alla stora politiska partier är representerade i näringsutskottet. Men centern, som nu reserverar sig, har gång på gång, inklusive herr Hörnlund och andra, konsekvent röstat emot denna möjlighet. Såvitt mig är bekant har de i utskottet inte yrkat på någon

form av hearing. Man kunde ju formellt klara sig genom att göra som konstitutionsutskottet gjorde förra året. Där hade man en lång rad intressanta hearings om MBL inför stängda dörrar. Allt som sades upptecknades stenografiskt och publicerades i utskottsbetänkandet. Men inte ens något sådant har näringsutskottet velat göra.

Jag kan, herr talman, inte finna att det är särskilt hederligt att bete sig på det sättet. En konsekvens måste naturligtvis bli att centern, som bromsar dessa offentliga utskottsutfrågningar, ändrar sin ståndpunkt tills frågan kommer upp senare i år.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Rösträtten vid riksdagsval är i Sverige liksom i alla andra demokratiska länder knuten till medborgarskapet. Vid kommunala val däremot gäller den ordningen att även utländska medborgare kan rösta, om de varit skrivna i landet i minst tre år. För rådgivande folkomröstningar gäller normalt samma regler som för riksdagsval, men det finns ingenting som hindrar att man för en viss folkomröstning väljer att i stället följa de regler som gäller vid kommunalval. Ett sådant förslag har framlagts inför den folkomröstning som nu skall äga rum, och det har framlagts av en enhällig regering.

Konstitutionsutskottet har konstaterat att det här förslaget inte står i strid med grundlagen eller med någon annan lag. Folkpartisterna i riksdagen intar i denna fråga också samma ståndpunkt som folkpartisterna i regeringen. Vi hade väntat oss att det skulle gälla också för de andra regeringspartierna. Men vi kan nu konstatera att moderata samlingspartiet har intagit tre olika ståndpunkter i den här frågan. Moderaterna i regeringen säger ja till en vidgning av rösträtten vid den rådgivande folkomröstningen den 23 mars. Moderaterna i konstitutionsutskottet säger lika entydigt nej, och moderaterna i näringsutskottet har hamnat någonstans mitt emellan. Först argumenterar de mot regeringens förslag och sedan röstar de för regeringens förslag. Jag antar att de kommer att göra likadant här i kammaren.

Herr talman! Folkpartiet stöder regeringens förslag, och vi tänker också rösta för det. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! I själva verket är det så att moderaterna konsekvent har framfört samma uppfattning. I kommunikén från partiledaröverläggningarna, fogad vid propositionen, sägs klart var vi står i den här frågan. Samma ståndpunkt intar vi moderater i konstitutionsutskottet och i näringsutskottet. Det är bara att läsa innantill i det särskilda yttrandet vid näringsutskottets betänkande. Där heter det: "Vi delar den principiella uppfattning som moderata samlingspartiets representanter i konstitutionsutskottet har givit uttryck åt som avvikande mening."

Det är mycket möjligt att Daniel Tarschys vill få till stånd voteringar och annat för att krångla till det hela ytterligare. Men kom inte och säg att vi inte har haft en klar uppfattning, för det har vi sannerligen haft. Sedan vet Daniel

Onsdagen den
16 januari 1980

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

Tarschys, som är statsvetare och som har suttit i statsrådsberedningen, att det inte på flera decennier har varit så att enskilda statsråd avgivit reservationer när regeringen avlämnat propositioner.

Men vad är det som har sagts i den här frågan från mittenpartierna? Låt mig läsa upp vad centerns representant sade den 22 maj förra året, i polemik med socialdemokraterna:

”Vad som tydligen stöter är att samma rösträttsbestämmelser skall gälla vid de riksomfattande omröstningarna som vid riksdagsval. För min del tycker jag att detta är en helt logisk ordning. Har man folkomröstningar i kommuner och landsting, är det självklart att det är de regler som finns vid valen till dessa organ som skall gälla. Lika självklart måste det vara att det är villkoren för rösträtt vid riksdagsval som skall gälla vid de omröstningar som anordnas i hela riket. Någon saklig motivering för en annan ordning är omöjlig att uppbringa.”

Det sade centerns representant. Och vad sade då folkpartiets representant i samma debatt, herr talman? Han sade:

”När det sedan gäller folkomröstningar, även de rådgivande, har ju riksdagen att avgöra de frågor som därvid skall tas upp. Det är då rimligt och logiskt att anse att valmanskåren i de båda aktuella fallen skall vara densamma. Jag tycker detta är en logisk och rimlig linje att försöka följa.”

Det sade folkpartisten i debatten förra året. Det vore logiskt och rimligt om folkpartiet och centern hade orkat hålla sin ståndpunkt litet längre än de månader den faktiskt höll. Erkänn, Daniel Tarschys, att ni här helt enkelt har blivit överkörda av era partiledningar!

DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Anders Björck fortsätter att polemisera mot den ståndpunkt som de moderata statsråden har intagit. Eftersom de inte är närvarande här i kammaren vore det bättre att han fortsatte den diskussionen någon annanstans. Han säger att moderaterna har intagit en konsekvent linje. Men jag har här, Anders Björck, protokollet från regeringens sammanträde, där det framgår alldeles klart att alla de moderata statsråden har varit med om att lägga fram den här propositionen. Där finns inga reservationer. Hela regeringen, inkl. de moderata statsråden, står bakom propositionen.

Moderaterna drev genom ett sent avhopp igenom en klyvning av ja-sidan i två olika linjer. De har nu klyvt sitt eget parti, och Anders Björck vill få oss att tro att också de moderata statsrådena är kluvna i den här frågan. Jag kan förstå att han inte begär votering. Man kan ju bara trycka på en knapp i taget!

ANDERS BJÖRCK (m) replik:

Herr talman! Daniel Tarschys har suttit i statsrådsberedningen och är, såvitt jag vet, docent i statskunskap – även om det inte märks i den här debatten. Det är faktiskt på det sättet att det görs olika överenskommelser mellan de partier som ingår i regeringen. Ibland får man igenom vad man vill,

ibland, herr Tarschys, får man inte det. Det gäller ganska ofta ett visst parti. Och när en överenskommelse väl är träffad springer man inte och avger reservationer i regeringen. Det har inte förekommit på flera decennier. Det är fakta. Det har ingenting att göra med vilken ståndpunkt man sedan rent formellt skall inta i olika sammanhang. Vi har redan från början sagt att detta är i grunden fel, att det strider mot de principer som vi har haft för rösträtt i allmänna val och i folkomröstningar. Det strider också mot det beslut vi fattade i kammaren så sent som den 22 maj förra året.

Herr Daniel Tarschys! Det är förvisso svårt att trycka på flera knappar samtidigt, men vad herr Tarschys och hans partivänner, liksom centern, gör är att ni i olika ordning trycker på olika knappar.

DANIEL TARSCHYS (fp) replik:

Herr talman! Anders Björck vet naturligtvis lika väl som jag att en rad av de viktigaste argumenten mot att ge rösträtt i riksdagsval åt invandrare utan svenskt medborgarskap inte alls har samma styrka när det är fråga om rådgivande folkomröstningar. Här uppstår t. ex. inga problem med dubbel rösträtt i olika länder eller med valbarhet för personer utan medborgarskap. Tala ut med Gösta Bohman och de övriga moderata statsråden, Anders Björck! Då tror jag att de här problemen klarnar.

Kvar står att de moderata statsråden har en ståndpunkt, Anders Björck och hans partivänner i konstitutionsutskottet och näringsutskottet har en annan ståndpunkt.

Talmannen anmälde att Anders Björck anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

CARL THAM (fp):

Herr talman! Börje Hörnlund höll här ett ganska långt anförande och riktade frågor bl. a. till mig. Jag har därför sett mig nödsakad att något kommentera detta.

Här har ställts frågan varför vi använder olika siffror. Det har sagts att det kanske beror på att vi vänder oss till olika experter. Jag tror inte det. Jag tror att en viktig orsak är att man gör jämförelserna i olika mått och i olika värden och inte tänker på att utgå från en gemensam ram när man gör dessa jämförelser. Linje 3 blandar obekymrat ihop löpande och fasta kostnader när man diskuterar kostnaderna för F 3 och O 3. Linje 3 tänker inte på att kapitalkostnaderna redan finns för de tio övriga kärnkraftverken, de som är byggda, eftersom investeringarna är gjorda. Det är oåterkalleligt investerat kapital. Om de kärnkraftverken inte används är kapitalet förlorat till sista öret. Om de används kan vi producera elkraft till låga kostnader.

Det är samma sak när man diskuterar vilken effekt ett kärnkraftsutnyttjande får på vår olje- och kolförbrukning. För att få en meningsfull diskussion i den frågan måste vi utgå från samma totala ram för energiförbrukningen. Det duger inte att säga: Vi spar in de här kärnkraftverken, vi hushållar så att vi inte behöver den elström som kärnkraftverken skulle leverera. –

Onsdagen den
16 januari 1980

---

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

Hushållning sker nämligen i båda alternativen. Man kan alltid diskutera hur mycket vi kan hushålla. Men låt oss anta att vi kan hushålla så mycket som linje 3 tror och ändå använda kärnkraft. Då visar det sig just att vi får en väsentligt lägre oljeförbrukning. Detta har belysts av energikommissionen, mycket tydligt och klart, och det har belysts av konsekvensutredningen, mycket tydligt och klart. Och detta är egentligen självklarheter: Om man tar bort en energikälla måste man ersätta den med någonting annat. Och det gäller även om vi hushållar – för det skall vi göra i alla händelser.

Detsamma gäller utnyttjande av nya energikällor. Om vi i större utsträckning än vi i dag tror är möjligt kan utnyttja ved, flis och annat, är det utmärkt. Då kan vi ersätta olja. Och det gäller i båda alternativen! Men faktum kvarstår: Om man utnyttjar kärnkraften minskar behovet av olja och kol, och det rör sig om mycket stora kvantiteter.

Sedan till frågan om sysselsättningen. Det mest centrala är icke sysselsättningen just i kärnkraftsindustrin, utan det viktiga är vilka effekter en snabb kärnkraftsavveckling får på sysselsättningen i många andra branscher. Det är det diskussionen måste gälla, och det är det som är det centrala. På den punkten vill framför allt vpk:s företrädare i debatten låtsas som om en så snabb avveckling som linje 3 förespråkar över huvud taget ingenting betyder ur sysselsättningssynpunkt.

Vänsterpartiet kommunisterna har under senare år alltmer förvandlats till ett parti, vars enda egentliga bärande ideologiska princip är den politiska opportunisten. Man vill å ena sidan göra gällande att man genom sin näringspolitik och sin allmänna politik kan skapa hundratusentals jobb, företrädesvis inom de råvarubaserade industrierna, där man t. o. m. tänker sig att kunna öka förädlingsgraden. Men när det uppstår sysselsättningsproblem i de norra delarna av landet är det å andra sidan alltid vänsterpartiet kommunisterna som är först på skansarna och säger: Här skall sysselsättningsproblemen lösas, här skall investeringar göras och här skall det byggas ut till varje pris, oavsett om man sedan kan sälja sina varor eller inte. Samtidigt företräder partiet emellertid en energipolitik som drar undan basen för dessa industriers framtid: det medverkar genom sin energipolitik till en höjning av elkostnaderna och låtsas som om dessa båda saker inte har någonting med varandra att göra. Hur skall vi kunna få respekt för en sådan uppläggning?

Till sist till frågan om en avveckling av kärnkraften kontra ett utnyttjande av den. Linje 2 är en avvecklingslinje. Det är den av det skälet att kärnkraftverken tas ur drift i och med att de tjänat ut. Det är ganska klart att detta är en avveckling, fastän den tar längre tid än enligt linje 3. Också företrädarna för linje 3 vill ha en avveckling, men mycket snabbare, vilket leder till de stora problem som jag bara här helt kortfattat har kunnat belysa. Även vi som står bakom linje 2 vill således ha en avveckling av kärnkraften, men vi vill ta den tid på oss som behövs för att man skall kunna ersätta kärnkraften med andra och mer miljövänliga alternativ.

BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Carl Tham säger att man för att en jämförelse skall bli meningsfull måste utgå från samma prognoser. Då vore det väl lämpligt att man utgick från rimliga prognoser och inte från en överdriven efterfrågan, dvs. från ett antagande om att efterfrågan på elkraft skall bli mycket, mycket större än vad den i själva verket rimligen kommer att bli. Centrala driftsledningen, alltså elkraftsbolagens arbetsorganisation, har gjort fullständigt hårresande felprognoser. Jag vill nämna några av dem.

CDL har sagt att vi 1980 – alltså nu – skulle ha en efterfrågan på 145 TWh. I själva verket beräknas användningen bli ungefär 90 TWh. Man har vidare sagt att vi år 1990 skulle behöva uppemot 260 TWh och år 2000 uppemot 500 TWh. Nu har också de officiella prognoserna minskats, och man uppskattar nu att förbrukningen blir 125 TWh. Men vi använder i dag alltså inte mer än ungefär 90 TWh. Förmodligen är denna väldiga prognos, som man har utgått från och sedan vill tvinga oss som företräder nej-alternativet att tillämpa på linje 3, alldeles felaktig. Den är alltså inte någon rimlig utgångspunkt för vårt sätt att resonera.

Vidare säger ni: Spara energi vill också vi göra, och det kan vi göra lika mycket som ni. – Men om man har investerat miljard på miljard i kärnkraft och därigenom fått ett väldigt elöverskott, som på något sätt måste säljas, är det inte lätt att samtidigt motivera till investeringar i hushållning. Att hushålla kostar nämligen också mycket pengar, och man måste då investera pengar i maskiner som använder energin på ett bättre sätt. Det går inte att både producera ett oerhört elöverskott och tro att vi samtidigt skall kunna använda pengar – sådana medel kommer då inte heller att finnas – till energihushållning. Detta gör jämförelserna orättvisa, och det gör det viktigt att vi får opartiska förhör, där fakta kan ställas mot fakta, så att människors förvirring i den här frågan kan bli mindre.

BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Jag är mycket medveten om att investeringarna i sjuan, åttan, nian och tian är offrade pengar. Carl Tham, men det är det pris som vi är beredda att betala.

Med anledning av Carl Thams tal om den totala ramen och att man skulle utgå från samma elmängd vill jag bara påminna om att när denna kammare 1975 fattade beslut om 13 kärnkraftverk och folkpartiet ville ha 11 var kraftbehovet beräknat till 160 TWh, men i den proposition som Carl Tham lade fram – och som givetvis byggde på prognoser – var beräkningen nere i 125 TWh. Med samma konsekvens vid energiberäkningen som år 1975 skulle det ha betydtt sju kärnkraftverk färre. Ur den synpunkten sett var det utomordentligt tråkigt att det i den gamla trepartiregeringen inte gick att få ett definitivt stopp på elvan. Carl Tham försökte själv att stoppa utbyggnaden av tolv, men även där fanns det en majoritet av s och m i riksdagen för en annan uppfattning.

Vad vi verkligen skulle värdesätta vore att få diskutera ja-alternativen gentemot *vårt eget* alternativ och inte gentemot några alternativ som *andra*

Onsdagen den
16 januari 1980

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

har skapat åt oss. Det är den debatten som vi framför allt vill ha.

I dag kan vi läsa i Dagens Nyheter att nämnden för energiproduktionsforskning – NE – har goda förhoppningar om de förnybara energikällorna på ett flertal områden, men att förslagen har silats bort i högre instans. Tyvärr måste jag säga att jag tror att detta skett av politiska orsaker. Det var vad som hände också när man undersökte bergrum som förvaringsplatser för kärnavfall. Åtta geologer lejdes då därför att SKI:s styrelse var enig om att den inte själv hade tillräcklig sakkunskap. När sju av geologerna sade att bergrummen inte skulle duga som förvaringsplatser och den åttonde sade nja, var de politiska intressena i styrelsen så starka att styrelsen inte följde geologernas förslag, och vi fick ju sedan också ett beslut som gick tvärtemot expertisens ställningstagande.

Ungefär samma sak upplever jag för min del nu när det gäller statens strålskyddsinstitut. Det framgår klart av expertisens uttalanden att vi måste ha ordentliga skyddszoner, men verket tar icke någon ställning utan överlåter det till andra.

Det må i förbifarten här vara tillåtet att säga att jag undrar om Per Unckels miljöintresse räcker till för att säga nej till uranbrytning i Ranstad.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Ja, det är till att vara ganska fräcka, Carl Tham!

Jag skall inte uppehålla mig så mycket vid hushållningen, som Carl Tham började med. Vad han sade har på ett förtjänstfullt sätt bemötts av både Birgitta Hambræus och Börje Hörnlund. Prognoserna, som är viktiga i sammanhanget, har redan utförligt redovisats.

Jag vill till fullo instämma i det som Börje Hörnlund har sagt om styrningen i de olika utredningar som jag nämnde i mitt första inlägg. Det är uppscendeväckande att det i Sverige i dag kan förekomma att man undanhåller fakta för att kunna påverka politiska beslut och beslut i folkomröstningen.

Men vi skall tala litet om sysselsättning. Carl Tham satt ju med i energikommissionen och vet därför mycket väl att energikommissionens alternativ B redovisade 25 000 fler årsjobb vid en avveckling av kärnkraften än utbyggnadsalternativet med tolv reaktorer.

Samma sak redovisas av konsekvensutredningen: det blir inget hot mot sysselsättningen. Men då kör man i stället fram kostnaderna och säger att genom ökade driftkostnader kommer den tunga industrin att slås ut osv. och att sysselsättningen på det sättet kommer att drabbas. Men detta beror ju också på de här prognoserna som ni svänger er med om kostnaderna för kärnkraften. När ni framställer kärnkraftens kostnader på ett så oärligt sätt som gjordes i konsekvensutredningen, där det hävdades att kärnkraften skulle bli så och så många öre billigare per kilowattimme än exempelvis kolkraft, är det att föra folk bakom ljuset.

Sedan har jag aldrig sagt att det bara handlar om sysselsättningen inom reaktorindustrin, utan det var Carl Thams polare i moderata samlingspartiet Per Unckel som började tala om sysselsättningen inom reaktorindustrin. Vi i

vpk har ett genomarbetat program i den här frågan och vet precis vilka sysselsättningar det är frågan om.

Det är litet skojigt att få uppleva att en folkpartist i Sverige vänder sig till det kommunistiska partiet och talar om opportunistisk när det gäller att slå vakt om de arbetandes intressen. Det har ni ju inte varit särskilt intresserade av under årens lopp.

Jag råder Carl Tham att läsa vårt energipolitiska program och vårt sysselsättningspolitiska program. Då kommer han att få se att våra krav på minskade råvaruuttag och ökad förädling innebär mindre energiåtgång och fler jobb. Det är ett allmänt erkänt faktum, och det borde man också kunna erkänna här.

CARL THAM (fp) replik:

Herr talman! Det är möjligt att vpk har ett program. Jag tror att det programmet framför allt är en enda lång önskelista med en lång rad olika krav på samhällets olika områden. Det intressanta med det programmet är att enligt vpk kostar det egentligen ingenting att genomföra det. Och det är samma sak med vpk:s energipolitik. Man kan avskaffa kärnkraften på några få år, men det får egentligen inga effekter på vare sig miljö, oljeförbrukning, kolförbrukning eller sysselsättning. Det är uppenbart att detta strider inte bara mot alla rimliga ekonomiska bedömningar utan också mot sunt förnuft.

Sedan detta med förbrukning och sparande. En sak är att linje 3 räknar med en realistiskt låg elprognos för 1990. Man räknar alltså med att vi då skall förbruka 95 TWh mot i dag 90 – en ökning per år på litet drygt 0,5 %. Det skall jämföras med den årliga ökningstakt på 3,6 % som vi har haft under de senaste åren trots lågkonjunkturen. Det är inte särskilt sannolikt att den prognosen kan infrias. Men alldeles bortsett från det är den intressanta frågan: Hur mycket energi förbrukar vi totalt? El kan nämligen användas för att ersätta olja – också för den delen kol, men framför allt olja. Om vi använder kärnkraften och den elenergi som produceras i kärnkraftverken kan vi använda den för att ersätta olja. Det är därigenom vi minskar vår oljekonsumtion.

I energikommissionen, om vi nu skall återgå till den, gjorde vi en jämförelse mellan dessa två saker. Vi utgick då från det alternativ som avvecklingslinjen nu går på, det s. k. B-alternativet. Vi tog den totala förbrukningsnivån i B-alternativet – man kunde diskutera om den var realistisk eller inte, men man tog den likväl – och jämförde den med samma förbrukningsnivå vid användning av kärnkraft. Vi fann, föga förvånande, att oljeförbrukningen vid en kärnkraftsanvändning var oerhört mycket mindre.

Företrädarna för linje 3 vill bevisa för mycket. Man kan naturligtvis diskutera om man skall utnyttja kärnkraft eller inte, men man kan inte låtsas som om man kan göra sig kvitt kärnkraften på kort tid och samtidigt klara alla de ekonomiska problemen och samtidigt därtill klara minskningen av oljeförbrukningen. Om vi snabbt avvecklar kärnkraften måste vi koncentre-

ra alla våra insatser på att spara el. Kan vi utnyttja kärnkraften under en övergångstid, så kan vi koncentrera alla våra insatser på att spara olja. Det är detta som är skillnaden.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Det hade ju varit bra om Carl Tham hade läst vpk:s energipolitiska program och inte bara trott att det möjligen finns ett sådant. Då hade det kanske funnits underlag för en något ärligare och bättre debatt. Vi har inte lagt fram några önskelistor som vi inte har ekonomiskt underbyggda. Men låt oss lämna detta och i stället tala om sysselsättnings-effekterna.

Ni ville i energikommissionen genom att använda kärnkraft minska oljeberoendet från drygt 70 % till 60 %. Samtidigt förutsatte ni en ökad energiförbrukning som gjorde att oljeimporten i absoluta tal importerade ton i ert C-alternativ kom att öka ganska kraftigt, medan däremot vi i vpk – och det gäller nu också för nej-kampanjens alternativ – visade på att man genom att satsa snabbt och resolut på hushållning och en snabb utbyggnad så långt det går av alternativa energikällor kan minska oljeförbrukningen minst lika mycket och på sikt mycket mer.

Det intressanta är ju att ni inte vill tala om, trots att ni blivit uppmanade flera gånger här i dag att göra det, hur det skall se ut efter sekelskiftet. Redan i min första replik till Lennart Blom ställde jag frågan: Vad skall ni ersätta kärnkraften med i Forsmark, Barsebäck och på andra ställen, när de reaktorerna tas ur bruk efter 25 eller 35 år? Då kan ni inte bygga nya lättvattenreaktorer, för det finns inget bränsle till dem då. Ni måste då satsa på kol eller brydreaktorer. Det är ju frågan hur ni skall lösa den problematiken som ni skall stiga fram och svara på. Då kommer kolsamhället, Carl Tham, och det kommer i mångdubbelt större format än det som ni påstår att vi vill införa under 1980-talet.

CARL THAM (fp) replik:

Herr talman! Låt oss ta ett konkret exempel. Domnarvets Jernverk har en energikostnad som uppgår till ungefär 75 % av de totala lönekostnaderna. En ökning av energipriserna uppemot 50 % – det är en fullt realistisk siffra, om man snabbavvecklar kärnkraften – ger företaget en merkostnad på ca 50 milj. kr. per år, motsvarande i runt tal 10 % av företagets totala lönekostnader. Hur kan man påstå att detta inte påverkar företagets konkurrenskraft och därmed sysselsättningen?

Jag skulle vilja se hur vpk:s företrädare här i riksdagen skall kunna övertyga dem som jobbar i Sveriges stålverk, järnverk eller pappersmassföretag att det är möjligt att både höja energikostnaderna våldsamt och samtidigt bygga ut produktionen. Det är icke möjligt. Det visar också att hur många program som vpk än har hänger de inte ihop. De är ett uttryck för den gottköpspolitik som vpk i allt större utsträckning har kommit att ägna sig åt under senare år.

Talmannen anmälde att Oswald Söderqvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

INGVAR CARLSSON (s):

Herr talman! Från socialdemokratiskt håll har vi inte deltagit i debatten på ett par timmar. Jag har inte ansett att det varit direkt nödvändigt, men jag skulle vilja avsluta debatten med ett par synpunkter.

Ett trist inslag tycker jag att det har varit när man i debatten har gjort gällande att energiforskningsdelegationens egna experter, för det är dem det är fråga om och inte politikerna, skulle ha medvetet fifflat eller på annat sätt agerat så att de mot bättre vetande och mot sina egna kunskaper skulle ha hållit nere siffrorna. Jag tror inte att det befrämjar tilltron till politikerna att man kastar ut påståenden av det slaget. Jag skulle vilja be Börje Hörnlund ta tillbaka den anklagelsen mot energiforskningsdelegationens experter.

Jag skall försöka svara på de frågor som Börje Hörnlund ställde i sitt inlägg till mig och som jag inte tidigare haft tillfälle att besvara.

Socialdemokraterna är emot en upparbetning av det utbrända kärnbränslet. Vi anser att det skall förvaras i centrala bassänger under tio år, att man skall låta forskning och utveckling pågå och först därefter ta ställning till upparbetningsfrågan. Vi säger nej till anrikning. Vi anser att frågan om uranbrytning får avgöras enligt den mycket stränga miljölagstiftning som vi har här i landet. Jag skulle i och för sig kunna ställa en motfråga, eftersom företrädarna för linje 3 vill ha in detta i folkomröstningen. Om folkomröstningen skulle leda till ett ja till uranbrytning – hur stämmer det då med lagstiftningen, om man vid prövning enligt 136 a § byggnadslagen kommer fram till ett nej?

Jag menar att folkomröstningen till slut kommer att bli en trovärdighetsfråga. Och jag vill med anledning av det till Börje Hörnlund ställa frågan: Hur kan det komma sig att centern i så många av de frågor som här har diskuterats handlar på ett sätt i regeringen och på ett annat i kampanjen inför folkomröstningen?

Centern säger i kampanjen inför folkomröstningen nej till upparbetning. Men centern har i *regeringsställning*, med Olof Johanssons aktiva medverkan, sett till att vi – mot socialdemokratins protester – har fått ett upparbetningsavtal med Frankrike. Centern säger i kampanjen inför folkomröstningen nej till uranbrytning. Men industriminister Åsling föreslår i årets budget såvitt jag vet 38 milj. kr. för fortsatt verksamhet i Ranstad – och där handlar det ju om uran. Centern säger i kampanjen inför folkomröstningen nej till direktuppvärmning av hus med hjälp av el. Men ni som riksdagsmän vet att det i kommun efter kommun där centern sitter i majoritetsställning byggs villa efter villa som värms upp med just direkt-el.

Detta är anledningen till att jag menar att linje 3:s trovärdighet när det gäller avveckling inte är särskilt stark. Det enda svar jag har fått på frågan vilka medel som man skall använda är att kommunistledaren Lars Werner i Dagens Nyheter har sagt: Vi kommer nog att kunna diskutera oss fram till en sorts planhushållning. Med vi menar han centern och kommunisterna. Jag tror inte att det inger trovärdighet när centern har en folkfront med moderaterna i regering och en annan folkfront med kommunisterna inför

Nr 64

Onsdagen den
16 januari 1980

---

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

folkomröstningen.

Också linje 1 brister i detta avseende i trovärdighet. Linje 1 har ordet avveckling med på röstsedeln, men i den programförklaring som styrelsen för linje 1 i början av denna månad gav ut antyds icke med ett ord att man vill ha en avveckling.

För oss som står bakom linje 2 har huvudfrågan från det att vi sade oss att vi måste satsa på en avveckling varit: Hur skall vi kunna åstadkomma denna? Vilka medel skall vi använda oss av? I vårt upprop till Sveriges folk säger vi klart ifrån att de tolv reaktorer som är färdiga eller under arbete längst skall användas under sin tekniskt säkra livslängd, ca 25 år. Jag har i mitt första inlägg i debatten i dag försökt redovisa på vilket sätt vi måste arbeta i samhället, om vi skall klara detta.

Med dessa ord har jag, herr talman, uttalat vad jag tycker är rimligt när det gäller den folkomröstning som vi nu står inför. Detta är förvisso inte sista tillfället vi har att debattera denna fråga. Det återstår många debattinlägg innan vi är framme vid folkomröstningen den 23 mars.

BÖRJE HÖRNLUND (c) replik:

Herr talman! Ingvar Carlsson tog upp mitt förra inlägg. När det gäller artikeln i DN, som jag såg i morse, kanske jag skall vara litet försiktigare och inte grunda min uppfattning på en tidningsartikel. Jag ber därför att få återkomma i den frågan.

Jag är fortfarande oerhört förvånad över SKI:s styrelses behandling av geologerna och det beslut som där fattades samt att inte statens strålskydds-institut kunde skaffa sig en ståndpunkt – när det gäller åtgärder vid stora kärnkraftsolyckor – något som anstår ett statens organ.

Uranbrytning är naturligtvis inget problem för nej-alternativet. Vinner vi, så behövs vi inte diskutera miljölagstiftningen. Problemet är crt.

När det gäller frågorna om upparbetning vill jag svara, att där fanns det från början två alternativ. Efter hand har det visat sig att det är helt klart att upparbetning dels innebär en riskfylld och omöjlig teknik, dels är kärnva-penfarlig. Bakom nej-alternativet står alltså i dag centern samlad.

Ingvar Carlsson säger att man bygger villor med direkt kluppvärmning i kommuner där centern sitter i majoritetsställning. Men centern har faktiskt inte egen majoritet i någon kommun – det är som i denna kammare – och där har vi orsaken.

När det gäller planhushållning vill jag säga att i nej-alternativet finns inte ett ord om socialism. Men det gör det i folkpartiets och socialdemokratiens alternativ, och det är helt onödigt. 81 % är samhällsägt och 19 % är privatägt i olika kärnkraftverk. Det finns delar av ägandeformerna i stort sett i alla. Det behövs bara att socialdemokraterna och folkpartiet väcker en motion i denna kammare om förstattligande av resten. Sedan kan ni ena er med moderaterna i ett gemensamt folkomröstningsalternativ. Då vore mycket vunnet. Det finns majoritet i kammaren, eftersom s och fp är sams om sitt folkomröstningsförslag.

INGVAR CARLSSON (s) replik:

Herr talman! För det första vill jag slå fast att beträffande uranbrytningen kommenterade inte Börje Hörnlund det förhållandet att centerns industriminister anslår 38 milj. kr. i årets budget. Han säger bara att om linje 3:s alternativ vinner i folkomröstningen är det inget problem, då blir det stopp på uranbrytningen. Men i och med att ni har fört in frågan i folkomröstningen kan ju resultatet bli det motsatta. Vi har sagt att i stället bör miljölagens bestämmelser gälla och avgöra frågan. Därmed riskerar ni att det kan bli ett ja till brytning av uran om ni vill ha frågan avgjord i folkomröstningen. Min fråga är: Hur blir det då med miljökraven?

För det andra konstaterar jag att Börje Hörnlund bara argumenterar för hur farlig upparbetning är. Men i den villkorslag som centern var med om att driva fram är ju det alternativ som innefattar upparbetning med. Det är enligt den lagen som Olof Johansson har handlat och sett till att vi har fått ett upparbetsavtal, under kritik från socialdemokratin. Ni må ha er uppfattning, men det är inte riktigt konsekvent när ni går ut i folkomröstningen och låtsas som om ni är mot upparbetning.

För det tredje tycker jag att Börje Hörnlund skyllde ifrån sig ännu mera när han sade att centern inte har egen majoritet i någon kommun. Nej, men ni sitter med de ansvariga kommunalrådsposterna, och ni har varit med om att fatta de politiska besluten om byggandet av eluppvärmda villor i stora områden. Då vill jag bara peka på den bristande konsekvensen när ni kritiserar denna ökning av elkonsumention som blir en följd för samhället av detta. Vattenfall och kraftföretagen har ju ett ansvar att se till att det finns kraft och att vi inte drabbas av elransonering.

Jag upplever allteftersom diskussionen pågår en allt starkare skillnad mellan de tre alternativen just i fråga om avvecklingen och dess trovärdighet. Jag tycker i dag, efter vad jag sett av de officiella dokument och de uttalanden som Astrid Kristensson har gjort om linje 3, att det skulle ha varit direkt olämpligt att inte ha tre alternativ. Det finns en opinion som vill ha en fortsatt kärnkraftsutbyggnad, det finns en opinion som kan acceptera tolv reaktorer och sedan avveckling och det finns en opinion som vill ha en ännu snabbare avveckling. Då är det rimligt att man har tre alternativ som kan motsvara de opinionerna bland folket och att människor får möjlighet att rösta därefter.

PER UNCKEL (m):

Herr talman! Linje 1 har satt som rubrik på den programförklaring som Ingvar Carlsson tidigare talade om: Använd våra kärnkraftverk. Det är just detta som folkomröstningen ytterst gäller. Skall vi använda de tio helt färdiga kärnkraftsaggregaten och de två som är under byggnad eller skall vi avstå från att dra nytta av de investeringar vi på detta sätt lagt ner i det svenska energiförsörjningssystemet?

Enligt vår mening – och den överensstämmer såvitt jag förstår med Ingvar Carlssons och Carl Thams, eftersom de står bakom samma formulering på sina resp. valsedlar som den som i denna del finns på valsedeln för linje 1 –

Onsdagen den
16 januari 1980

*Folkomröstning
i kärnkraftsfrågan*

kan vi hysa förhoppningen och tron att när de nuvarande kärnkraftsaggregatens tekniska livslängd har gått ut, så skall vi ha skaffat oss tillräcklig kunskap för att kunna introducera de förnybara energikällorna i kärnkraftens ställe. Det är detta som i varje fall linje 1 står för inför folkomröstningen.

Alla är alltså för de förnybara energikällorna. Den helt avgörande frågan när det gäller den tid när vi kan använda dem är om vi i dag är beredda att satsa de forskningsresurser som är nödvändiga.

Så sent som när det svenska energiforskningsprogrammet avgjordes i den här kammaren var enigheten total i fråga om hur mycket pengar som skulle behöva satsas för att ge oss ett tillräckligt beslutsunderlag. Jag tillhör dem som menar att det är klokt att inte under den tid som forskning pågår kasta sig hals över huvud in i förnybara energikällor, om vilkas konsekvenser vi ännu inte riktigt vet allting. Jag kan nämligen föreställa mig att forskningen under de kommande åren kommer att visa att innan vi tar i bruk vissa av de förnybara energislagen, så måste samma hårda miljörestriktioner tillämpas i samband med dem som vi i dag tillämpar när det gäller energi av annat slag.

Intill dess att de förnybara energikällorna kan ge ett viktigt bidrag är vi beredda att använda våra kärnkraftsaggregat. Men vi är det endast under förutsättning att vi under denna tid satsar på de ytterligare säkerhetsåtgärder som en trygg energiförsörjning genom kärnkraften kräver. Det är av det skälet vi har ansett det vara viktigt att ägna betydande möda åt frågan om slutförvaringen av det högaktiva avfallet, som bl. a. här i riksdagen har diskuterats så livligt under de senaste tre åren. Jag tycker att det är en skymf mot alla dem som faktiskt har försökt finna goda slutförvaringsmetoder att i likhet med linje 3 säga att det är politikerna som har kört över experterna. Sanningen är ju att det inför prövningen av villkorslagen genomfördes en remissrunda som var den bredaste som någonsin förekommit i vårt land för att efterhöra andras synpunkter på om vi har funnit en metod för slutförvaring eller inte. T. o. m. centern skrev då under på att vi hade funnit metoden, att vi hade funnit idén. T. o. m. centern skrev under på att det avtal om uppärbetning som hade slutits med ett företag i Frankrike var acceptabelt. Den enda fråga som återstod var: Finns det ett berg som klarar slutförvaringen?

Genom idogt arbete uppdagades för ett halvår sedan att det berget finns. Det finns i vårt land. Det säger också en SKI-styrelse som var praktiskt taget enig, en SKI-styrelse som alls inte består enbart av politiker, vilket somliga har velat göra gällande, utan som bl. a. har strålskyddsinstitutets värderade chef som en av sina ledamöter.

Det är alltså dags att satsa mera på säkerheten för att göra kärnkraften ännu säkrare, men en jämförelse med andra energislag, främför allt kollet, utfaller ändå till förmån för kärnkraften.

Frågan om jobben och ekonomin har Oswald Söderqvist ägnat åtskilligt intresse. Jag tror att det vore bra om vi var ense om att en kärnkraftsavveckling innebär ekonomiska påfrestningar. Det borde inte vara fel att

erkänna det ens för en kärnkraftsmotståndare – det kan ju tänkas att det finns andra hedervärda motiv för att man skall vara kärnkraftsmotståndare. Om ni erkände att det faktiskt innebär en ekonomisk påfrestning att avstå från investeringar på 50–60 miljarder, investeringar som det svenska samhället redan har gjort i sina kärnkraftverk, så skulle debatten inför den 23 mars kunna föras i något renare termer. Jag är övertygad om att de uppoffringar som konsekvensutredningen har pekat på skulle bli resultatet av en kärnkraftsavveckling snarare tagna i underkant än i överkant.

Jag menar att den avgörande frågan är: Finns det så stark tveksamhet när det gäller säkerheten att dessa uppoffringar trots allt är värda att ta?

Jag tror att det vid den samlade bedömning som vi och svenska folket nu skall göra inför folkomröstningen kommer att framstå som uppenbart, att de ekonomiska uppoffringar som vi skulle tvingas göra kommer att paras också med miljömässiga uppoffringar. Och skulle det vara så, att vi inte bara fördärvar vår samhällsekonomi utan dessutom fördärvar vår miljö i än högre grad genom att säga nej till kärnkraften, har vi verkligen bundit ris åt egen rygg. Att ett användande av våra tolv kärnkraftsaggregat därutöver innebär att vi slipper bli ännu mera beroende av opålitliga ayatollor i olika delar av världen är inte ett argument som gör kravet på en användning av kärnkraften mindre värt.

OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag såg mig föranlåtten att begära ordet än en gång, eftersom jag inte kunde låta Carl Thams påståenden i slutrundan stå oemotsagda. Det hade varit litet för illa.

Carl Tham talar vackert och ansvarsfullt om arbetarna i Domnarvet, massaindustrin och på andra ställen i det svenska näringslivet, och det är ju fint. Han säger, att om man väljer nej-sidans alternativ, kommer det att innebära att arbetarna blir utslagna och förlorar sina jobb. Elpriset kommer, heter det, att öka med 50 %, vilket kommer att påverka t. ex. Domnarvet oerhört negativt. Här stöder han sig igen på konsekvensutredningens felaktiga uppgifter och slutsatser. Dessa grundar sig på att det kommer att behövas 125 TWh elström år 1990, vilket är långt ifrån klart bevisat. Vi vet mycket väl att prognoserna tidigare har fått justeras ned. Av dessa 125 TWh vill Carl Tham och hans bröder i kärnkraftspartierna använda 65 TWh producerade i kärnkraftverk. Så säger man att kärnkraften är så billig, 12–13 öre kWh, att om man skall ersätta all denna elkraft med annan elkraft som inte produceras av kärnkraft, kommer det att bli så dyrt att det blir fråga om 50-procentig förhöjning. Men man räknar inte med att det fortfarande finns andra elkraftskällor: att vi har vattenkraften kvar, att vi kan bygga ut mottryckskraften på olika ställen och att vi så småningom kan bygga ut vindkraften. På den vägen kan vi få el som inte blir dyrare. Vattenkraften kommer tvärtom att bli betydligt billigare än kärnkraften någonsin blir. Detta innebär att de som äger vattenfall – och det är ju inte bara staten utan också stora bolag som Kopparberg som äger t. ex. Domnarvet – kan göra sig stora övervinster på sin vattenkraftsproduktion. Men dessa vill Carl Tham

inte dra in för att hjälpa jobbarna i Domnarvet att behålla sin anställning. Man bör tala om vad man stöder sina prognoser på, innan man går upp och säger att andra är opportunistiska, för att nämna ett av de vackra tillmälen som Carl Tham använde för en stund sedan.

En annan intressant sak i sammanhanget är, att om Carl Tham och hans folkparti tillsammans med de övriga borgerliga partierna får bestämma, finns det snart inte några stålverk, varken i Domnarvet, Luleå eller Oxelösund. Det kommer inte heller att finnas några varv för ni skall ju skrota ned det svenska näringslivet. Då behöver ni ännu mindre elström. Det hör ju också till debatten.

BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! När man säger att elpriserna kommer att gå upp vid en avveckling av kärnkraften räknar man alltså med att det är kolkondens som vi skall ha i stället. Nej-sidan, alternativ 3, menar att det icke kommer att behövas. Tror någon att de stora stålverken skulle köpa kolkondens-el, producerad av kraftföretagen, när de själva redan nu använder och i fortsättningen räknar med att använda kol i sin egen process och därför själva kan frambringa den el de behöver? Sådana ytterst teoretiska ekonomiska spekulationer om elpriset som man har ägnat sig åt i den här debatten skapar bara förvirring. Det är inte elbrist som gör att stålindustrin, varvsindustrin eller andra processindustrier har problem i dag.

Man talar om att de förnybara energikällorna är bra – alla är överens om det – men att det kan ta lång tid innan de i någon utsträckning kan användas. Då är det viktigt att komma ihåg att redan i dag använder industrin ved och lutar i en sådan utsträckning att det motsvarar 9 % av all energiförbrukning i vårt land, medan kärnkraften svarar för knappt 5 %.

Företag, kommuner och enskilda har med uppfinningsriktighet och entusiasm börjat utveckla de förnybara energikällorna. Men om riksdagen efter ett beslut i folkomröstningen fortsätter att satsa miljard efter miljard på en kärnkraftsutbyggnad, på en ökad elförbrukning som måste säljas av de stora företagen, blir det svårare att fortsätta denna utveckling av de förnybara energikällorna. Det förnybara samhälle som vi alla eftersträvar kommer då att fördröjas. Varför skall vi vänta? Vi skall sätta i gång nu!

Sverige hör till de länder som har världens högsta materiella levnadsstandard. Också nej-alternativet innebär rika möjligheter att öka denna. Vi säger att eftersom en del av våra investeringar inte kan användas blir ökningstakten något lägre. Det är egentligen cyniskt att man, med den materiella välfärd som vi ändå har i detta land, är så mån om att få det ännu bättre att man tar dessa fruktansvärda risker för kommande generationer och lägger på dem bördan av vår miljöförstöring, vårt avfallsberg. Det känns oerhört skönt att få gå ut i kampanjen inför folkomröstningen den 23 mars och arbeta för ett samhälle där vi så fort som möjligt går över till en klok, en trygg och en ansvarsfull energipolitik.

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Johan Olsson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Birgitta Hambraeus begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkande 26 mom. 3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Johan Olsson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Birgitta Hambraeus begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 256

Nej – 80

§ 3 Bestämmelserna i bokföringslagen om räkenskapsår

Föredrogs lagutskottets betänkande 1979/80:15 med anledning av motion om ändring av bestämmelserna i bokföringslagen om räkenskapsår.

I detta betänkande behandlades motionen 1978/79:859 av Bengt Sjönell (c), vari yrkats att riksdagen ändrade 12 § bokföringslagen så att brutet räkenskapsår även kunde omfatta tiden den 1 november–den 31 oktober.

Utskottet hemställde att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:859.

Reservation hade avgivits av Inger Lindquist (m), Ivan Svanström (c), Martin Olsson (c), Olle Aulin (m), Marianne Karlsson (c) och Margareta Gard (m) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:859 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anfört om en ändring av dispensregeln i 12 § första stycket bokföringslagen.

MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! I detta betänkande från lagutskottet behandlas frågor om bokföringsårets omfattning. Enligt den gällande bokföringslagen, som trädde i kraft den 1 januari 1977, skall bokföringsår omfatta kalenderår eller s. k. brutet räkenskapsår. För det senare finns tre alternativ, nämligen tiden den 1 maj–den 30 april, den 1 juli–den 30 juni eller den 1 september–den 31

Nr 64

Onsdagen den
16 januari 1980

---

*Bestämmelserna
i bokföringslagen
om räkenskapsår*

Onsdagen den
16 januari 1980

---

*Bestämmelserna
i bokföringslagen
om räkenskapsår*

augusti. Anledningen till att man begränsat friheten vid val av bokföringsår har varit att man velat underlätta skattekontrollen och förhindra missbruk.

Enligt det förslag till bokföringslag som den dåvarande socialdemokratiska regeringen framlade 1975 skulle alla nya företag ha kalenderår som bokföringsår. Det brutna räkenskapsåret var endast tillåtet för dem som tidigare haft bokföringsskyldighet.

På lagutskottets förslag beslöt dock riksdagen 1976 att även nystartade företag skulle ha rätt att tillämpa brutet räkenskapsår.

Under utskottsbehandlingen 1976 framkom det även att för vissa företag, bl. a. sådana med internationell anknytning eller andra speciella förhållanden, skulle det innebära mycket stora svårigheter att anpassa sig till det räkenskapsår som lagen angav. Detta framhölls bl. a. från SAS sida. Lagutskottet föreslog därför en dispensregel, innebärande att om "synnerliga skäl" föreligger skulle annan tolv månadersperiod få utgöra räkenskapsår. Angående tillämpningen av denna dispensregel underströk utskottet att avsikten var att dispensbestämmelsen borde tillämpas mycket restriktivt. Det var därför utskottet i lagtexten föreslog uttrycket "synnerliga skäl".

Föreliggande betänkande behandlar motionen 859 av Bengt Sjönell. I denna motion krävs att brutet räkenskapsår även skall kunna omfatta perioden den 1 november–den 31 oktober. Motivet för Bengt Sjönelles motion är att det inom spannmålshandeln av ålder har tillämpats räkenskapsår som slutat den 30 september eller den 31 oktober. Anledningen härtill har varit att skörden vid dessa tidpunkter är bärgad och uppköp skett från odlarna. Genom de nämnda perioderna för räkenskapsår har företagen haft möjlighet till största möjliga lagernedskrivning vid beskattningen. Detta har i sin tur betydelse för regleringsorganet Svensk spannmålshandels verksamhet. Motionären framhåller att om inte för spannmålshandeln mest gynnsamma räkenskapsår kan tillämpas, måste ytterligare regleringsmedel tas i anspråk för att klara spannmålsexporten.

Lagutskottet har låtit remissbehandla motionen. Organ som har med spannmålshandel att göra, inkl. Svensk spannmålshandel, tillstyrker motionen. Svensk spannmålshandel, som har samhällets uppgift att inlösa och med bästa utbyte avyttra på export den spannmål som inte åtgår för inhemsk försörjning, erinrar om det ökade ansvar för kostnaderna i samband med överskottsproduktion av spannmål som samhället har enligt riksdagsbeslut från 1977.

I bokföringsnämndens yttrande över motionen framhålls att man inte vill tillstyrka ytterligare en period för bokföringsår utan att eventuella förändringar i stället bör åstadkommas inom dispensområdet. Bokföringsnämnden framhåller därvid att den av lagutskottet 1976 uppdragna ramen för dispensgivningen skulle kunna innebära en onödigt hård låsning.

Även riksskatteverket avstyrkte motionen. Skatteutskottet har fått motionen för yttrande och har, från de synpunkter detta utskott har att beakta, avstyrkt.

Lagutskottet har enhälligt föreslagit att motionsyrkandet skall avslås. Vi

vill inte medverka till att ytterligare perioder för brutet räkenskapsår generellt medges. Vi menar i stället att de problem som tagits upp i motionen – liksom liknande problem som tagits upp i skrivelser till utskottet, bl. a. från AB Guldfynd – bör kunna lösas inom ramen för en ökad dispensgivning, om det ur allmän synpunkt befinns lämpligt.

Vid den hearing som utskottet hade i ärendet framhöll bokföringsnämndens experter att medan dispensgivningen i vissa fall fått en onödigt hård lösning, har dispensmyndigheten i andra fall funnit sig tvingad att göra en glidning från vad som i förarbetena ansågs vara synnerliga skäl. Inom bokföringsnämnden har man den uppfattningen att uttrycket "synnerliga skäl" borde kunna utbytas mot "särskilda skäl", vilket skulle medge en något liberalare tillämpning. Justitiedepartementets företrädare framhöll att det är framför allt i fråga om dotterbolag till utländska koncerner som den nuvarande dispensgivningen lett till en del mindre tillfredsställande avgöranden. I dessa fall borde det finnas större möjligheter att bevilja dispens. Även företrädarna för riksskatteverket, som är dispensmyndighet, har anfört att den nuvarande dispensregeln fört med sig vissa problem och att det borde vara möjligt att lätta något på regeln.

Enigheten i lagutskottet var stor, utom när det gällde den slutsats som borde dras av rådande förhållanden. Centerns och moderaternas representanter anser att riksdagen skall ge regeringen till känna att dispensreglerna bör ses över. Vi reserverar oss för detta. Vi anser att den nuvarande dispensregeln, som innebar ett framsteg jämfört med propositionen 1975, med den mycket restriktiva tillämpning som förutsattes i riksdagsbeslutet har medfört problem för dispensmyndigheten. Det kan nämnas att riksskatteverket ansett sig tvingat att ge dispens i vissa fall för vilka dispensregeln inte varit avsedd att tillämpas. Det gäller t. ex. dispenser till svenska s. k. marknadsbolag.

Det finns alltså ett behov av att lätta på dispensregeln. Genom att utbyte av uttrycket synnerliga skäl mot t. ex. särskilda skäl uppnår man även fördelen att lagtexten skulle komma att stå i bättre överensstämmelse med den praxis som utbildats vid dispensgivningen. Med den innebörd som uttrycken synnerliga och särskilda skäl har i civilrättsliga sammanhang kan en sådan ändring av dispensregeln också göras utan att detta kommer att leda till att de gällande reglerna om brutet räkenskapsår mer eller mindre sätts ur kraft genom dispensregeln. Avgörande för tillämpningen av dispensregeln kommer självfallet att bli vad som utsägs i förarbetena till lagändringen.

Vi reserverar oss således att en ändring av dispensregeln bör komma till stånd och att förslag härom bör av regeringen föreläggas riksdagen. Härvid bör beaktas att förslaget utformas så att det inte innebär att möjligheterna till skattekontroll försvåras.

Fru talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till den reservation som fogats till utskottets betänkande av centerns och moderaternas ledamöter i utskottet och med Inger Lindquist som första namn.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Onsdagen den
16 januari 1980

---

*Bestämmelserna
i bokföringslagen
om räkenskapsår*

LENNART ANDERSSON (s):

Fru talman! När lagutskottet under våren 1976 behandlade regeringens proposition med förslag till en ny bokföringslag var utskottet helt enigt om att man skulle ha en mycket stram skrivning när det gällde möjligheterna att tillämpa brutet räkenskapsår. Samma enighet gällde skrivningen angående möjligheterna till dispens.

Sedan dess har ett par år förflutit, och nu kommer Bengt Sjönell med sin motion i vilken han kräver ett särskilt räkenskapsår för spannmålshandlarna, dvs. ett särskilt räkenskapsår för en viss bransch. Utskottet är helt enigt om att det inte är möjligt att tillgodose det yrkandet. Utskottet är alltså helt enigt när det avstyrker motionsyrkandet.

Efter det hade det varit naturligt att sätta punkt för det här ärendet. Men moderaternas och centerns representanter i utskottet fortsätter debatten och vill nu utöka dispensmöjligheterna.

Jag vill i detta sammanhang påpeka att det av utskottsbetänkandet framgår att spannmålshandlarna redan tidigare ansökt om dispens och att deras ansökan då avstyrkts. Det är troligt att de skulle få samma besked vid en ny dispensansökan, även om reglerna skulle uppmjukas. Spannmålshandelns framställning och motionens yrkande gäller nämligen främst en skatteteknisk fråga. När man kommit så långt borde det vara naturligt att för andra gången sätta punkt för det här ärendet. Men vissa ledamöter i utskottet nöjer sig inte med detta, utan de framhårdar i sin uppfattning och vill utnyttja detta tillfälle till att föreslå en allmän uppmjukning av dispensreglerna, trots att statistiken visar att antalet medgivna dispenser är större än vad som förutsattes när riksdagen antog förslaget till ny bokföringslag.

Majoriteten i utskottet kan inte finna att det i dag föreligger något klart uttalat behov av en uppmjukning av dispensreglerna. Den uppfattning som ett enigt lagutskott hade 1976 har efter ett par år nu övergivits av moderaternas och centerns företrädare i utskottet. Deras vilja att tillgodose de synpunkter som skatteutskottet med all rätt framför, nämligen att man skall starkt reducera alla de taxeringsmässiga olägenheter som är förenade med ett brutet räkenskapsår, är i dag inte särskilt framträdande.

Fru talman! Majoriteten i utskottet har inte kunnat övertygas om att det nu föreligger något särskilt behov av att lätta på dispensreglerna. Jag ber att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

MARTIN OLSSON (c):

Fru talman! Vi har i utskottet fått uppgifter om tillämpningen av denna dispensregel. De myndigheter som har att handlägga dessa frågor har klart uppgivit att det är problem förenade med tillämpningen av dispensregeln på grund av den mycket restriktiva utformning som riksdagen gav den vid riksdagsbeslutet 1976. Vi reserverar oss för det så att eftersom vissa erfarenheter nu har vunnits av tillämpningen finns det skäl att undersöka om inte en viss uppmjukning behöver ske. Det organ som är dispensmyndighet är riksskatteverket, så det föreligger ju ingen risk för att inte de skattekontrollmässiga synpunkterna tillräckligt beaktas när det är fråga om dispensgivning i

detta fall. Vi bör inte ha ett så stelbent system att inte dispens i vissa fall skall kunna ges, även om vi generellt sett behöver ha endast de fyra perioder för räkenskapsår som finns inskrivna i lagen.

När det gäller de olika förhållanden som kan föranleda dispenser har vi en grupp av företag med internationell anknytning och dotterbolag osv. Här har företag av viss storlek fått dispens. Sedan har vi en annan grupp, nämligen företag med säsongvariationer. Det exempel som Bengt Sjönell nämner i sin motion är ett sådant företag. Beträffande dessa har alla dispensansökningar utom en avslagits. En tredje grupp omfattar företag som exempelvis investerat mycket och lagt upp bokföringssystem som bygger på ett helt annat räkenskapsår.

När vi reservanter i utskottet begärde att riksdagen skulle ge regeringen till känna vad utskottet anfört, så var det för att vi ville få till stånd en översyn som bör syfta till en uppmjukning av dispensregeln. Det hela bör också noggrant övervägas, så att i förarbetena verkligen anges de förhållanden som enligt vår mening fordras för att dispens skall ges. Det är ju av synnerligen stor betydelse för den framtida rättstillämpningen.

Vi tycker att när vi i utskottet kommit fram till att de här frågorna behöver ses över, så är det riktigt att riksdagen ger regeringen detta till känna och att regeringen framlägger förslag i frågan. Alla fyra partierna i utskottet har varit överens om skrivningen. Det var bara då vi kom till slutsatsen som socialdemokraternas och folkpartiets representanter i utskottet inte ville vara med längre, utan nöjde sig med att utgå från att om det finns anledning kommer erforderliga förslag till lagändringar att läggas fram.

Fru talman! Vi reservanter vidhåller att riksdagen bör uttala en mening i den här frågan nu när några års erfarenhet har vunnits av den dispensregel vi diskuterar.

LENNART ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag skall göra ett mycket kort tillägg. Det är riktigt att det är riksskatteverket som är dispensmyndighet i dessa ärenden. Jag vill bara peka på att riksskatteverket ännu inte har gjort någon framställning om att dispensmöjligheterna skall utvidgas.

MARTIN OLSSON (c):

Fru talman! Jag känner inte till anledningen till att ingen sådan framställning har gjorts, men vid den hearing vi hade med företrädare både för bokföringsnämnden och för justitiedepartementet och av de uppgifter vi fått från riksskatteverket har vi fått den uppfattningen att det råder enighet om att dispensregeln är alltför restriktiv och bör ses över. Det är möjligt att skälet till att riksskatteverket inte har velat vidta någon åtgärd är att man avvaktat att riksdagen skulle fatta beslut i den här frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Bestämmelserna
i bokföringslagen
om räkenskapsår.*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Inger Lindquist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Martin Olsson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i betänkande 15 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Inger Lindquist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Martin Olsson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 198
Nej - 126
Avstår - 6

§ 4 Förste vice talmannen meddelade att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde skulle propositionerna nr 100 och 101 sättas sist.

§ 5 Anmäldes och bordlades

Motionerna

- 1979/80:222 av *Hilding Johansson m. fl.* om ändrade bestämmelser för utseende av suppleanter i kommunfullmäktige
- 1979/80:223 av *Sture Palm* och *Anita Gradin* om en fördjupad information rörande samhällsekonomin
- 1979/80:224 av *Nils Hjorth* om den nya 500-kronorssedeln
- 1979/80:225 av *Margareta Andrén* och *Esse Petersson* om försöksverksamhet med lördagsstängda systembutiker
- 1979/80:226 av *Magnus Persson m. fl.* om internordisk registrering av fastighetsinnehav
- 1979/80:227 av *Hans Petersson* i Röstånga om den skattefria försäljningen på flygplatser
- 1979/80:228 av *Bengt Silfverstrand m. fl.* om beskattningen av ekonomiska föreningars medlemsavgifter till studieförbund
- 1979/80:229 av *Lars Werner m. fl.* med anledning av proposition 1979/80:68 om vissa ändringar i beskattningsreglerna för pensionsförsäkringar
- 1979/80:230 av *Ann-Cathrine Haglund m. fl.* om en översyn av reglerna om godmanskap
- 1979/80:231 av *Lars Werner m. fl.* om ökat stöd till Kampuchea
- 1979/80:232 av *Margareta Andrén* om viss ändring i civilförsvarslagen
- 1979/80:233 av *Hans Petersson* i Röstånga och *Sven Andersson* om ändrade ersättningsregler vid vård av sjukt barn
- 1979/80:234 av *Lars Werner m. fl.* om översyn av ATP-systemet
- 1979/80:235 av *Margareta Andrén* om normer för allergiförebyggande

åtgärder

- 1979/80:236 av *Paul Jansson m. fl.* om bättre arbetsmiljö för kyrkogårdsarbetare
- 1979/80:237 av *Kerstin Göthberg* och *Ulla Tillander* om utbildning i kost- och näringsfrågor för sjukvårdspersonal
- 1979/80:238 av *Märgot Håkansson* om synskadades möjligheter att studera vid universitet och högskolor
- 1979/80:239 av *Larz Johansson* och *Kerstin Göthberg* om utbildning av SSA-sekreterare
- 1979/80:240 av *Ulla Tillander* och andre vice talmannen *Thorsten Larsson* om bibehållande av sjöbefälsutbildningen i Malmö
- 1979/80:241 av *Lars Werner m. fl.* om modersmålsundervisningen för invandrarbarn
- 1979/80:242 av *Mårten Werner* och *Gunnar Oskarson* om kristendomsundervisningen i skolan
- 1979/80:243 av *Sven Henricsson* om upprustning av vägavsnitt i Frostviken
- 1979/80:244 av *Iris Mårtensson* och *Margareta Andrén* om tågresor för barn i kupéer för icke rökare
- 1979/80:245 av *Gunnar Olsson m. fl.* om SJ:s pensionärsbiljetter
- 1979/80:246 av *Birgitta Hambraeus* om åtgärder mot plågsamma djurförsök
- 1979/80:247 av *Bengt Silfverstrand m. fl.* om sänkning av kadmiumhalten i handelsgödsel
- 1979/80:248 av *Arne Andersson* i Gamleby och *Hans Pettersson* i Helsingborg om skyldighet att lämna uppgifter till näringsfrihetsombudsmannen
- 1979/80:249 av *Christer Eirefelt* om samverkan mellan mindre industriföretag
- 1979/80:250 av *Nils Hjorth* och *Margit Sandéhn* om åtgärder mot spridning av infektioner vid utlandsresor
- 1979/80:251 av *Paul Jansson m. fl.* om sysselsättningen vid Vanäsverken i Karlsborg
- 1979/80:252 av *Lars Werner m. fl.* om domänverkets verksamhet
- 1979/80:253 av *Hans Petersson* i Röstånga om ändring i sjömanslagen
- 1979/80:254 av *Anna Wohlin-Andersson* om lokalisering av ny statlig verksamhet utanför Stockholmsområdet
- 1979/80:255 av *Anna Wohlin-Andersson m. fl.* om utseende av ledamöter i länsarbetsnämnder
- 1979/80:256 av *Rune Ångström* om lokalisering till Umeå av metodutvecklingsinstitutet
- 1979/80:257 av *Kurt Ove Johansson* och *Lars-Erik Lövdén* om översyn av förköpslagen

Onsdagen den
16 januari 1980

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till
kammarkansliet

*Anmälan av inter-
pellationer*

den 15 januari

1979/80:118 av *Ivar Franzén* (c) till jordbruksministern om användningen av asbestcimentrör som vattenledningsrör:

På allra senaste tiden har frågan om asbestcimentrörens lämplighet som vattenledningsrör tagits upp till förnyad prövning av omgivningshygieniska avdelningen (OHA) vid statens naturvårdsverk.

OHA har i en skrivelse daterad den 25 juli 1979 uttalat betänkligheter mot användandet av asbestcimentrör för transport av aggressivt dricksvatten. Skrivelsen har tillställts landets hälsovårdsnämnder.

OHA:s ställningstagande synes i första hand bygga på undersökningar som gjorts i USA och Canada. Någon mer ingående jämförelse med svenska förhållanden tycks inte ha gjorts.

Halmstads kommun överväger att till en uppgiven merkostnad av 4-5 milj. kr. ersätta 8 km asbestcimentrör med rör av annat material.

För detta övervägande har gatukontoret i Halmstad tagit fram ett ganska omfattande beslutsunderlag. Av detta framgår att det finns klart motsäggande undersökningsresultat. Det är synnerligen svårt att bedöma om det finns någon saklig grund för de påtalade hälsoriskerna med asbestcimentrör.

Beslutet i Halmstad kommer sannolikt att få en mycket stor betydelse för många av landets kommuner.

I dag finns det i Sverige flera hundra mil vattenledning av asbestciment. Dessa asbestcimentrör har i allmänhet tekniskt sett fungerat mycket bra, och många anser att de i flera avseenden är överlägsna rör av alternativt material.

Det är givetvis av största vikt att undvika ledningsmaterial som kan medföra hälsorisker. Samtidigt måste beslut om mycket kostbara utbyten av ledningsmaterial vila på bästa möjliga beslutsunderlag och vara klart sakligt grundat.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande frågor till jordbruksministern:

Hur bedömer jordbruksministern möjligheten att utan hälsorisker även fortsättningsvis nyttja asbestcimentrör för transport av dricksvatten?

Om det i dag inte finns tillräcklig kunskap för att göra en säker bedömning, vilka åtgärder avser jordbruksministern då att vidtaga för att få fram ett fullgott beslutsunderlag?

1979/80:119 av Evert Svensson (s) till handelsministern om begränsning av vapenexporten, m. m.:

Handelsdepartementets och regeringens tillstånd i fråga om export av krigsmateriel ökar stadigt och beräknas överstiga 1 miljard kronor under 1979. Ökningen har varit särskilt markant under senare år. Enligt uppgifter beviljades tillstånd för nedanstående summor under åren 1973–1979:

1973	323 milj. kr.
1974	586 milj. kr.
1975	523 milj. kr.
1976	749 milj. kr.
1977	815 milj. kr.
1978	1 106 milj. kr.
1979	1 680 milj. kr.

Frågan om export av krigsmateriel har flera gånger varit uppe till behandling i riksdagen. I anledning av bl. a. en socialdemokratisk partimotion, 1978/79:589 i januari 1979, beslöt riksdagen att göra en översyn av gällande regler för denna tillståndsgivning.

Den begärda parlamentariska kommittén tillsattes i augusti 1979. Emellertid finner jag ingenstans i direktiven en antydning om att vapenexporten bör begränsas. Uppdraget gäller andra frågor. Jag finner detta oroande.

Under sommaren 1979 genomförde ca tio vapenfabrikanter i Sverige en särskild exportdrive vid flygutställningen i Paris. Sveriges Exportråd, som delvis finansieras av staten och vars styrelsemedlemmar till hälften tillsätts av regeringen, samordnade och biträdde utställningen. Detta tyder på att regeringen är inställd på ökad vapenexport.

Vapenhandeln i världen visar enligt SIPRI – Stockholms internationella fredsforskningsinstitut – ständigt nya ökningar. Den internationella vapenhandeln är en av de största och mest alarmerande komponenterna i den ständigt ökade militariseringen av vår värld, framhåller SIPRI i sin årsbok 1979 (s. 168). Särskilt är ökningen till tredje världen oroande.

Frågan blir om Sverige skall delta i detta spel, när Sverige i andra sammanhang starkt engagerar sig för såväl arbetet med att minska de sociala och ekonomiska klyftorna i världen som för nedrustningen inom ramen för FN:s arbete. Svaret måste bli nej. Endast vapenexport i begränsad skala, som motiveras av speciella skäl – t. ex. kostnader och vårt eget behov av import – kan godkännas. Samarbete i denna fråga bör enligt min mening utvecklas med likasinnade och neutrala stater.

Det finns i nuvarande konjunkturläge en frestelse att öka krigsmaterielexporten. Sverige skulle kunna utvecklas till en betydande vapenexportör om vapenfabrikanterna fick råda. Vi har den tekniska kunskapen, och Sverige är som neutralt land begärligt som exportör. Det gäller att bromsa denna utveckling. Den nuvarande regeringen tycks emellertid inte syfta till en sådan begränsning.

Anmälan av interpellationer

Onsdagen den
16 januari 1980

*Meddelande om
fråga*

En fråga som berörs i sammanhanget – och som gäller sysselsättningen på de orter där sådan industri är belägen – är behovet av alternativ civilproduktion som ersättning för vapentillverkningen. Det har många gånger framhållits, bl. a. av riksdagen, hur nödvändigt det är att sådan produktion förbereds och inleds.

Vapenhandeln är i första hand en utrikespolitisk angelägenhet. Den handläggs emellertid av handelsdepartementet. Licensgivningen och övervakningen av lagens tillämpning bör dock skötas av utrikesdepartementet och i särskilda fall prövas av en parlamentariskt sammansatt församling, t. ex. utrikesnämnden.

Med anledning av det sagda får jag hemställa om att till handelsministern få ställa följande frågor:

1. Vilken syn har regeringen på krigsmaterielexportens (vapnexportens) utveckling under senare år?
2. Är regeringen beredd att medverka till en kraftfull begränsning?
3. Ämnar regeringen genom exportrådet delta i ytterligare utställningar för att öka krigsmaterieexporten?
4. Ingår det i regeringens planer att förbereda och ersätta delar av vår egen vapenindustri med alternativ civilproduktion?

§ 7 Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 16 januari

1979/80:266 av *Eva Hjelmström* (vpk) till utbildningsministern om åtgärder för att förhindra en koncentration av seriemarknaden:

Serieförlagen är i dag få. I Skandinavien behärskar tre multinationella bolag utgivningen av serier, nämligen Bonnierkoncernen, Gutenbergs och Carlsen/if. Nu planerar Bonniers genom Förlags AB Semic press att ytterligare koncentrera marknaden genom att köpa Carlsen/if. Redan barnkulturgruppen konstaterade i sin rapport att bildspråket är lika viktigt som talspråket. Rapporten framhöll också det otillfredsställande i att bilden för barn i dag helt domineras av den kommersiella koden, spridd av ett fåtal bolag som specialiserat sig på olika typer av produkter för att därmed undvika inbördes konkurrens. Förnyelse saknades i stort sett inom branschen. Nu har den ökade koncentrationen inom förlagsmarknaden uppmärksamats, och en statlig utredning – massmediakoncentrationsutredningen – har behandlat eller i varje fall diskuterat också Semics eventuella köp av Carlsen/if såsom varande allvarligt från yttrandefrihetssynpunkt. Utredningen kommer emellertid inte att lägga fram några förslag inom den närmaste framtiden.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att till utbildningsministern få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser utbildningsministern att vidta för att söka förhindra en ytterligare koncentration av seriemarknaden i landet?

§ 8 Kammaren åtskildes kl. 13.41.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 64

Onsdagen den
16 januari 1980

---

*Meddelande om
fråga*